

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR LANGZI JENŐ

TÁRSSZERKESZTŐ: DR KADOSA MARCEL

A „Szociálpolitikai Szemle” részben magyar nyelvű kiadása a címlapunkon kitüntetett négy-nyelvű folyóiratnak. A fősúlyt azonban a magyar anyagra helyezi, amelyből külföldi társlapjaink viszont átveszik a magyar vonatkozású közleményeket.

Prof. Dr. Wilhelm Ostwald: Társadalomerkölcsi világszövetség.

A Szociálpolitikai Szemle eredeti közleménye.

A német monista-szövetséget 1906-ban alapította Ernst Haeckel. A célja az volt, hogy az egyformán gondolkozók egyesítése által gyakorlati alkalmazást nyerjenek a modern tudománynak az általános világfelfogásra és az életalakulásra vonatkozó eredményei. Hiszen a világról és az emberről való legáltalánosabb gondolatok vannak leginkább vallási képzetekkel telítve. A vallások hagyományai olyan világfelfogásokhoz ragaszkodnak és olyanokat oltanak bele kétségbevonhatatlan igazságokul az ifjúságba, amelyeket a gyermekesen fejletlen emberiség évezredekkel ezelőtt tartott megfelelőeknek és helyeseknek. Másrészt azonban a felnőtt embereknek jelentékeny tömege eléggé megismerkedik a tudomány eredményeivel ahhoz, hogy amaz elavult fogalmakat riktó ellentétben lévőnek lássa a tudománnyal. Ebből afféle belső hazugság keletkezik, amelynek káros következményei sokszorosan kimutatkoznak. Talán rá lehetne itt a dolgokat a maguk természetes fejlődésére bízni, ami szintén a tudomány diadalmas bevonulását biztosítaná a legsőbb néprétegekbe is, ha az állam és az egyház szoros kapcsolatából nem keletkezne a félreértések egész sorozata, sőt erőszakoskodás olyan polgárokkal szemben, akik vonakodnak az államegyházhoz csatlakozni. Ezért vált szükségessé az egyformán gondolkozók egyesítése. A cél egyrészt az említett korlátozások és kényszerítések elhárítása volt, másrészt pedig az, hogy a gyakorlati élet számára alkalmas formákba fejlessze azokat az általános következményeket, amelyek a tudomány megállapításainak a közélet kérdéseire való alkalmazásából erednek.

Az egyesülés azonnal lelkes helyeslésre talált és rövidesen egész Németországra kiterjedő érdekeltség toborzódott össze, az elvtársakból, pedig sok nehézség állta ennek útját, személyes természetű is, meg olyan is, amely az általános politikai és kulturális helyzetben gyökerezett. Haeckel maga is, az efféle szervezési munkára alkalmatlan természetére való hivatkozással elhárította magától azt a feladatot, hogy a szövetség vezetését személyesen vegye a kezébe. De az ő egyéniségének a hatalma és a csupán Németországban fél milliónál nagyobb példányszámban elter-

jedt „Weltratsel”-jének a befolyása olyan erős volt, hogy a monista-szövetség mégis Haeckel-színezetet nyert és ezt meg is tartotta. A biológia nagy eredményeinek az egyes emberre és az emberi társadalomra való alkalmazása volt tehát az a terület, ahonnan a német monista-szövetség a tevékenységéhez szükséges gondolatkört vette. Ennek meg voltak a maga eredményei, mert a darwinizmus diadala és a Weltratsel rendkívüli elterjedettsége a talajt kellőképpen előkészítette, de megvoltak a hátrányai is, mert a korszerű filozófiától befolyásolt művelt elem, különösen az akadémikusok köre amiatt a heves ellentmondás miatt, amelylyel a szakfilozófia fogadta az általános problémának Haeckel-féle formulázását, távol tartotta magát a szövetségtől, még ha általában elvileg helyeselte is feladatait.

Mint sok más magában véve megindokolt egyesülés, úgy ez is ismét lassan szétfoszlott volna, ha nem alakul néhány évvel később az ellenkező, felekezeti, egy hasonló, de ellentétes irányú társaság: a Kepler-szövetség, amely rögtön megnyerte mindazoknak a köröknek a támogatását, akiknek érdekükben áll a politikai és társadalmi fejlődés lehető lassítása. A monista-szövetséghez tartozókat azután felrázta és új tettekre egyesítette az a rendkívül hevesességű és részben mindenek inkább, mint nemesnek nevezhető fegyverekkel vívott harc, amelyet ezek a körök a Kepler-szövetség támogatásával Haeckel tudományos becsületessége és őszintesége ellen indítottak, s amely végre olyan alakot öltött, hogy maga a Kepler-szövetség is lerázta magáról e harc vezéreit. Ehez járult, hogy a monista-szövetség vezetése magának Haeckelnek a kezdeményezésére e sorok írójának a kezébe került, ami által a mozgalomnak eddigi biológiai jellege nem csekély változást szenvedett.

Hangsúlyoznom kell itt, hogy Haeckel az általános filozófiai irány különbözőségének teljes tudatában eszközölte ezt a változtatást. A fejlődési törvénynek az előtte fekvő esetre való alkalmazása meggyőzte őt arról, hogy a legáltalánosabb kérdések összefogása is szükségkép a tudomány fejlődésétől függ és ezzel együtt változnia kell. Míg eddigelé a Darwin és tanítványai által megállapított szemlélet és így lényegileg biológiai tényanyag határozta meg annak a világnézetnek az alapjait, amelyet a monista-szövetség képviselt, addig ezentúl az irányításnak két irányban való bővülése következett be, az alapelvhez t. i. a világfelfogás tisztán tudományos alakulásához való feltétlen ragaszkodás mellett. Egyrészt lehetővé vált Haeckel panszichizmusának az energetikai felfogással való kiegészítése, másrészt pedig előtérbe nyomult az a felismerés, hogy a jelenkor legsürgősebb feladata egy tisztán tudományos alapokon nyugvó és tudományosan irányított ethika kiépítése. Ezek a jelenségek különösen a múlt ősön megtartott első nemzetközi kongresszuson nyilvánultak meg váratlan erővel. Amíg itt Haeckel a

szellemi végrendeletét néhány, az ő biológiailag meg-alapozott összvilágnézetét összefoglaló mondatban tanítványainak átadta, ugyanakkor a hallgatóság ezrei-nek lelkes részvételével, különösen Friedrich Jodl mes-teri előadásában ez az új oldala is kifejezésre jutott a monista-mozgalomnak: annak a felismerése, hogy az új monista ethika semmi egyéb, mint alkalmazott szociológia.

Így tehát a monista-szövetség kitarzott ama fő-feladatok mellett, amelyeket Haeckel jelölt meg részére, csak megfelelőleg kifejlesztett és bővített felfogással. Az állam és egyház elválasztásának praktikus problémája, amelyet több országban, különösen Amerikában és Franciaországban már megoldottak, a német néptől még megoldását várja és a monista-szövetség serényen dolgozik a megoldásán. És ha az összes jelek nem csal-nak, úgy éppen most léptünk bele abba a korszakba, amelyben gyors léptekkel fogunk e cél felé közeledni. Összefüggésben áll e feladattal természetesen az eddig elismert vallások dogmáival való tudományos leszámolás is és az iskolai oktatás megszabadítása e dog-mák kényszerétől. Mint gyakorlati ideal az a több or-szágban már megvalósított berendezés áll szemünk előtt, hogy az állami iskolának semmi köze nincs a vallásoktatáshoz, ellenben a gyermekeknek ad egy sza-bad napot a héten, amikor az egyházközségek, ame-lyekhez szüleik tartoznak, megadják nekik azokat az etnikai és vallási utasításokat, amelyeket szüleik jók-nak és hasznosaknak tartanak. Hogy mindazok a kö-rök, amelyek a haladás ellenségei, szorosan az egyház-hoz kapcsolódtak, és pedig úgy az evangélikushoz, mint a katolikushoz és az egyházak vezetőivel együtt dol-goznak a jelenlegi állapot fentartásán, ebből jelenleg a politikai irányok éles és tiszta ellentétei fejlődtek ki. Mióta a német birodalom fennáll, most először követ-kezett be a népképviselők karakterisztikus és az öntu-datos politikai fejlődést jellemző éles elválasztódása a *világnézet* szerint. Nagyon is figyelemreméltó dolog, hogy ez a különbség végeredményben mérvadóbbnak és átfogóbbnak bizonyult minden egyéb különbségnél, nevezetesen a gazdaságiaknál is. Szabadjon ez alka-lommal annak a meggyőződésnek is kifejezést adnom, hogy pl. a szomszéd Ausztriában, amely ezidőszerint a nemzetiségi ellentétektől oly sajnálatraméltóan van szétzilálva, végül szintén a világnézetek különbözősége fogja a maga hatalmas irányító hajtását kifejteni és a nemzetiségi differenciákat háttérbe szorítani.

A monisztikusan gondolkozó polgároknak az ál-taluk többé el nem ismert világnézet bilincseitől való megszabadítása, mint inkább negatív ténykedés mel-lett a monista-szövetség azt a feladatot is kitűzte maga elé, hogy végrehajtsa az utolsó nagy emancipációt, amelylyel a tudomány évezredek során lassan, de ellen-állhatatlanul elszakította magát a vallástól. Hiszen eredetileg tudomány és vallás egy és ugyanaz volt; a pap egyszersmint orvos és politikus is volt. Csak las-sanként szabadultak fel az egyes foglalkozások a pap-ság gyámsága alól és vettek fel az így elért önállóság-ban tudományos karaktert. De amíg az exakt tudomá-nyok és a biológia ezt a szakadást teljesen keresztül-vítették, a tudomány legmagasabb csoportjában, a szocio-lógiában még nagy területek vannak, amelyek a val-lástól és papságtól való függésnek erős maradványait tüntetik fel. Ilyen maradványok például a jogtudo-mányban bőségesen mutathatók ki, az etikában pedig oly mennyiségben jelentkeznek, hogy nemcsak hitetlen-ségre talál, hanem mint a „legszentebb javak elleni tá-madás” erkölcsi felháborodást kelt még ezidőszerint az a követelés, hogy az ethikai kérdések éppen olyan tudományosan megoldandó problémáknak tekintesse-nek, mint akár a technika problémái. Hiszen a „szent” szó ősidők óta azokat a területeket jelölte meg, amelye-

ket papi befolyásra elvontak a kritikai gondolkozás be-folyása elől.

Még aránylag fiatal az a nagy és alapvető megis-merés, hogy az ethika semmi egyéb, mint az alkalma-zott szociológia egy fejezete és hogy ennél fogva az em-ber ethikai viselkedésének a meghatározása éppen úgy a tiszta tudomány útján kell hogy történjék, mint akár az egészségügyi vagy politikai magatartásának. Ép-pen ezért az a munka, amelynek célja az ethikának a papi kizárólagosság alól való felszabadítása olyan tu-dományos kötelesség, amelynek teljesítése éppen nap-jainkban különösen sürgősnek mutatkozik. Mert csak az utóbbi időkben fejlődött a szociológia önálló tuda-mánnyá. Az utóbbi években egész sereg alkotó elme megtalálta az alapot, amelyek lehetővé teszik szá-munkra, hogy az emberi kultúra tanát éppen olyan törvényszerű jelenségül fogjuk fel, mint akár a növé-nyek vagy állatok életfunkciójának a tanát. És a kul-turologia vagy szociológia ez új tudományának legfon-tosabb és következményekben leggazdagabb fejezete-ként azután éppen a racionális ethika jelentkezik, az az a tan, amely megtanít, miképpen kell az embereknek személyes magatartásukat formálniuk, hogy az összes egyes erők összműködése által a lehető legértékesebb és legméltóbb eredmény mutakozzék az összeség, mint annak minden egyes tagja javára.

Valójában ez a modern ethika már gyakorlati 'megvalósulást nyert kiváló személyiségek nagy számá-ban. De az átlagembernek is meglehetősen élénk érzéke van ez új ethika követelményei és szabályai irányában. De mivel eddigelé az ethikai követelmények majd min-dig vallási posztulátumok formájában adattak elő és nyertek felfogást, ez által a tudományos kritika alól annyira kivonták magukat, hogy a megvalósított és a különböző vallási formulák által megkövetelt ethika-nak csupán a legszélsőségesebb és legrikítóbb ellen-mondásait lehetett apránként és tökéletlenül elenyész-tem.

Egy racionális, modern ethika tudományos ki-dolgozása tehát a német monista-szövetség nagy pozi-tív feladata, amelynek kidolgozására vállalkozott. E tekintetben egynek érzi magát minden kultúr-nemzet ha-sználó gondolkozású munkatársaival és jól tudja, hogs az ő soraiban tömörült munkatársak csak egy kis ré-szét alkotják annak a közösségnek, amely ezt az alkot-e ethikai munkát a huszadik század legfontosabb és leg-ideálisabb feladatának tekinti. E probléma általános-ságának felismeréseképp a német monista-szövetség eg”s bizottságot küldött ki Hamburgban, hogy ez az összes egyformán gondolkozóknak és azonos irányban dol-gozóknak és ezek egyesüléseinek nemzetközi kapeso-latát létrehozza. E bizottság főfeladata, hogy minden-ekelőtt áttekintést szerezzen minden ilyen organizáció fe-létt, amint a különböző országokban léteznek és ezt az összes érdekeltekkel közölje. Amennyiben e sorok a né-met monista-szövetség nemzetkjbi titkárságával valc érintkezésre buzdítanának valakit, e célból közlöm a címet: Hamburg, Kleine Fontenay 1.

Végül szabadjon hírül adnom, hogy a sok és vál-tozatos új feladat, amely előtt a német monista-szövet-ség ezidőszerint áll, arra indította a szövetséget, hog} a „Der Monist” című folyóiratát alaposan átformálja Áprilistól kezdve a folyóirat címe „Das Monistische Jahrhundert” lesz, kétszer havonta fog megjelenni és minden tekintetben a fent megjelölt feladatoknak les2 szentelve. A vezető szellemek nagy tömege (s pedig nem csupán a német birodalomból) Igérte már meg közre-működését és küldötte be közleményét. Kiderült, hogy a kultúrvilágnak ilyirányú összműködése korunk szük-séglete álltai a legalaposabban elő van készítve és előre-láthatólag széles körök gondolkozásának általános irá-nyítását fogja belátható időn belül a legnagyobb mér-tékben befolyásolni.

A magyar gyáripár szociálpolitikája.

Részlet a Magyar Gyáripárosok Országos Szövetségének készülében lévő tizedik évi jelentéséből, amelyet a szövetség igazgatósága szíves volt már most rendelkezésünkre bocsájtani.

A munkáslakás kérdés. A munkáslakás kérdéssel 1905-ben kezdtünk foglalkozni. Általánosabb szempontból vizsgálva a kivándorlás kérdését, csökkentésének egyik gyakorlati orvosszere gyanánt jó, egészséges és olcsó munkáslakások teremtését tekintettük. Megállapítottuk azt, hogy éppen a fővárosban, hol az egyes gyárosok a telekvizonyok folytán nem gondoskodhatnak munkásaik lakásszükségletéről; a kislakások elégtelensége és folyton növekedő drágasága (részben egészségtelen volta is) méltán keseríti el a gyári munkást, sőt részben az ipari fellendülésnek is gátat emel. De mindezen tekintetekon kívül, Szövetségünk kezdettől fogva küzdött e szociálpolitikai reform valóra váltásáért. Nemélyi Ambrus volt az, ki az egész kérdést Budapest fővárosánál megindította. 1905-ben, majd 1906 február 15-én nagy választmányunk Szövetségünknek idevágó teendőit pontosan körvonalozta. Weiss Manfréd igazgatósági tagunk kezdeményezésére a kérdés egy közhasznú munkásházépítő részvénytársaság megalakításának alakját öltötte fel. Neményi kezdeményezése Bárczy István messzelátó és nagystilusu községi politikája folytán merész sudárba szökent; a Szövetség által tervezett közhasznú munkásházépítő r. t. azonban – bár egyesek s különösen a kezdeményező nagy áldozatkészséget tanúsítottak – nem jött létre. Nem jött létre azért, mert bizonyossá vált, hogy a társadalom egymaga alig győzheti meg a feladatokat, melyek e téren az évek folyamán mind komolyabbak lettek. A Wekerle-féle igazán nagyszabású akció – melynek létrejvetelében Szövetségünk agitációjának része volt – még ez sem hozhatta meg e baj panaceáját, miért is múlt évi közgyűlésünk szeptedi és aradi fiókjaink kezdeményezése folytán a következő határozati javaslatot fogadta el:

1. a Szövetség behatóan indokolt fölterjesztésben fordul a m. kir. kormányhoz az iránt, hogy amennyiben városok, közhasznú egyesületek, egyesek, illetve egyes iparvállalatok ipari munkások részére, a nyereszkesedés teljes kizárásával, munkásházakat építenek, biztosítsák ezeknek az állam támogatása legalább oly méretekben, mint ezt az 1907. évi XLVI. t.-cikk a gazdasági munkásházak építésének állami támogatásáról a mezőgazdasági munkásházaknak biztosítja;

2. tekintettel arra a körülményre, hogy városaink túlnyomó része egyéb sürgős feladatok által (vízvezeték, burkolás, csatornázás, világítás stb.) nagy mértékben igénybe lévén véve, az ipari munkásság állandó letelepedésére elegendő munkásházak építésére a közel jövőben nem vállalkozhatok, a Szövetség szükségesnek tartja, hogy a közhasznú egyesületek és egyes vállalatok által a spekuláció kizárásával létesített ipari munkásházak építése oly módon is előmozdítandó lenne, hogy a városok köteleztesenek ily munkásházatelepek részére szükséges telkeknek ingyenes átengedésére, annál is inkább, mert az áldozatot, amelyet ezzel városaink az ipari munkásság érdekében hoznak, messze felülmúlja az a nyereség, amelyet az ipar fejlődésének biztosítása a városokra nézve jelent.

E határozat folytán múlt év októberében felterjesztéssel fordultunk a kereskedelemügyi miniszter úrhoz, melyben elsősorban utaltunk arra, hogy a munkásbiztosítási törvényalkotásoknak úgyszólván elegendhetlen korrelátuma a munkáslakás kérdés megoldása. A munkásbiztosítási törvény ellátja a munkást betegség esetén, gondoskodik róla, ha baleset éri; azon-

ban, hogy a munkás testi ereje, egészsége éppen megőriztessék, hogy erkölcsi ereje – mely a gépiesen dolgozó munkást kulturális tényezővé nemesíti – öregbítettessék, erre profilaktikus rendszabályok kellenek és e rendszabályok között első sorban áll a munkáslakás-kérdés. Röviden utaltunk arra, hogy a lakásvizonyok rosszabbodásával a munkások testi erejének, ellentálló képességének megromlása jár; a járványos betegségek – különösen tüdővész, tífusz, syphilis – terjedése előmozdítatik, az erkölcsi érzés, a családi élet megromlik, s az egyesek ilyen anyagi és erkölcsi pusztulását csakhamar megérzi az egész közgazdaság. De nemcsak mint szociális kérdés fontos a munkáslakás-probléma, hanem mint ipari kérdés is, mert szorosan összefügg hazánk ipari fejlődésével. S bár ma már a munkáslakás-kérdés általános lakáskérdéssé nőtte ki magát, melynek veszélyei minden társadalmi osztályra egyformán felidőzöttek, nem kétséges előttünk, hogy az egész vonalon csak úgy érhetünk el némi javulást, ha elsősorban a munkáslakás-kérdést sikerül megoldanunk; s nem kétséges előttünk az sem, hogy elsősorban e kérdés sikeres megoldásától függ, hogy azok a remények teljesüljenek, melyeket iparfejlesztési politikánkhoz fűzünk. A hazai ipar fejlesztéséről szóló 1900: XXL t.-c. rendelkezései már tettek bizonyos kísérleteket e kérdés megoldására; kiegészítette ez intézkedéseket az ipartanácsnak az az elvi határozata, hogy az államsegélyben részesülő gyáraknál az államsegély kiszámításakor a befektetett állótökébe a munkásházak építésére fordított összegek is betudandók. Csakhogy ezek a rendelkezések nem alkalmasak arra, hogy a kérdés sikeres megoldását olyan mértékben előmozdítsák, mint ez gazdasági, társadalmi és erkölcsi szempontokból óhajtható. Mert az említett államsegély csak kivételes eset, holott nálunk intézményszerű eljárásra volna szükség, másrészt pedig azok, kik a külföldön elsősorban vannak hivatva arra, hogy munkáslakásokat építtessenek – nevezetesen a törvényhatóságok, községek, takarékpénztárak stb. – nálunk még nem néztek eléggé e probléma szemébe, még nincsenek eléggé áthatva ennek gazdasági és kulturális fontosságától, hogysen pusztán adómentességgel őket munkáslakásoknak nagyobb számban való építésére lehetne buzdítani. Maga a gyáripárosok tett ugyan áldozatokba kerülő derék kísérleteket, de természetesen ipari fejlődésünk mai kezdetlegesebb stádiumában a meglévő tőkéket elsősorban magának a gyártelepnek létesítésére s a munka-alkalmak szaporítására kell fordítaniuk. Az adómentességet – úgy ahogy az 1907: III. t.-c. azt nyújtja – igénybeveszik ugyan gyárosaink, kik munkáslakások építését határozták el, de külön buzdításul az adómentesség munkásházak építésére nem szolgál. Holott mi ilyen rendelkezéseket nehezen tudunk másként elképzelni, mint hogy ezek a munkáslakások felépítését mint öncélt szolgálják s lényegükönél, formájuknál fogva alkalmasak legyenek arra, hogy mintegy agitációt indítsanak meg munkáslakások építése mellett. Másrészt ezek a rendelkezések, formájukat tekintve, tisztán fiskális természetűek s nem domborodik ki belőlük eléggé a szociálpolitikai cél, nem látszik meg eléggé, hogy a törvényhozó egészséges, olcsó munkáslakások felépítését célozza, melyek a lehető legminimálisabb haszonvétel mellett adatnak bérbe vagy tulajdonul ipari munkásoknak. De különösen nem domborodik ki e rendelkezésekből, hogy itt nem pusztán a munkaadónak, illetőleg vállalkozónak munkáslakások építésénél adott kedvezményről, hanem a munkásoknak szánt előnyökről van szó, melyeket csak látszólag, formálisan kap meg a munkaadó közvetítésével.

Felsoroltuk felterjesztésünkben a külföld tapasztalatait e kérdésben, melyek mind oda konkludáltak

– nálunknál jóval vagyonosabb társadalmi országokban – hogy ezen csak állami akció lendíthet. Utaltunk végül a mezőgazdasági munkások házáiról szóló 1907. évi XLVI. törvény cikk példájára, melylyel már eddig is jelentősebb eredményeket lehetett elérni s kértük a minisztertől, hogy a munkáslakóházak kérdéseinek törvényes rendezéséről készítsen törvényjavaslatot és törekedjen oda, hogy ebből mielőbb törvény váljon. A törvény kidolgozásánál a következő főbb szempontokat ajánlottuk figyelmébe:

Az állami akció a törvényhatóságoknak, községeknek és jogi testületeknek nyújtandó következő kedvezményeken alapuljon:

1. A kidolgozandó törvényjavaslatnak mindenekelőtt a munkásház fogalmát kell definiálnia oly módon, hogy ez a fogalom a lakó (bérlő vagy tulajdonos) ipari foglalkozásától, munkabérfőjédelemétől függjön. Szükséges a munkás fogalmának a meghatározása; megjegyezvén, hogy az ipari munkások fogalma alá óhajtának sorolni azokat a gyári alkalmazottakat is, kik nem tulajdonképeni munkások, de mint kishivatalnokok a munkásbiztosítási törvény hatáskörébe tartoznak.

2. Külön kell megállapítani a kedvezményeket azokra, melyek tulajdonjogilag eladatnak. Lehetőleg olyan kedvezmények nyújtandók, hogy a munkások számára munkásházaknak tulajdonjogilag való megszerzése megkönnyíthessék.

3. A nyújtandó kedvezmények:

a) az eddiginél jelentősebb adó- és illetékmentesség;

b) kamatgarancia;

c) az építkezéshez szükséges anyagok önköltségen való szállítása;

d) a munkásbiztosításnál begyűlt összegeknek munkáslakások építésére való fordítása az állam kamatgaranciája mellett;

e) kamatmentes kölcsön vagy pénzbeli támogatás is, mely azonban utakra, világításra, csatornákra volna fordítandó; ennek évi maximális összege azonban limitálható volna s taxatív felsorolandó, hogy kik részesülhetnek a segély ebben a nemében;

f) olyan házépítő társulatoknak, melyek a törvény előírta feltételek mellett építenek munkáslakóházakat, megfelelő adómentesség, itt tekintettel az új adótörvényekre: a jövedelmi adó alól való mentességre gondolunk.

4. Megfelelő intézkedések veendőek fel a munkáslakások hygieniája tekintetében; mindenesetre azonban oly módon, hogy az egészségügyi szabályok ilyen lakások építését ne tegyék lehetetlenné, illetőleg ne drágítsák a házbért vagy a vételárat.

5. Az osztrák törvény rendelkezéseinek szellemében megállapítandó a házbér maximuma, illetőleg azok a számítási tényezők, melyek segítségével a házbér kiszámítandó. Ugyanígy a vételárra vonatkozó számítási tényezők is.

6. Megállapítandó az időtartam, ameddig a kedvezményezett házak eredeti rendeltetésüktől el nem vonhatók.

7. Az osztrák 1910. évi december 22-iki törvény mintájára egy lakáslap volna szervezendő, mely a második helyre adandó kölcsönöket garantálná, esetleg ilyen kölcsönöket korlátolt mértékben adna is.

8. Megfelelő kedvezmények olyan közlekedési vállalatok részére, melyek munkásháztelepekkel való olcsó és gyors közlekedésről gondoskodnak.

9. A felügyelet szervezése.

Az állami munkáslakások. A keresk. miniszter úr a múlt év elején felhívta Szövetségünket, hogy az 1908: XXIX. t.-c. alapján Kispesten épített állami munkáslakások elkészülte alkalmából az érdekelt gyárosok meghallgatása alapján tegyen jelentést, hogy a magánüzemek munkásai számára fentartott mintegy 2000 munkáslakások közül az egyes gyári vállalatok mily számú munkás lakóházakra tartanának igényt. Szövetségünk ennek folytán körlevélben felkérte a budapesti és a környéken lakó tagjait, hogy jelentsék be azokat a munkásaikat, akik munkáslakásokra reflektálnak. Minthogy az állami és munkáslakásokat a budapesti átlagos lakásbérekhez viszonyítva aránylag kedvező feltételek mellett (két szoba, konyha földszintes házban 220 kor., két szoba, konyha emeletes házban 260 kor., három szoba, konyha 330 kor.) engedte át, különösen a munkáslakóháztelep közelében levő gyári vállalatok munkásai igen nagy számmal jelentkeztek. Szövetségünk a bejelentett munkások névsorát még júniusban fölterjesztette a kereskedelmi minisztérium útján a pénzügyminiszter úrhoz, úgy hogy a jelentkező munkások egy része már augusztusban, mintegy kétszáz pedig novemberben kapott megfelelő és olcsó lakást a telepen. A magánüzemek munkásainak szánt munkáslakóházak nagyobb része az idei év folyamán fog elkészülni, úgy hogy a jelentkező munkások közül azok, akik eddig nem kaptak lakást, az idei év folyamán elhelyezhetők lesznek.

Olcsó munkás jegyek. Újpesti gyáros tagjaink kezdeményezésére Szövetségünk beadvánnyal fordult az államvasutak igazgatóságához a vác-budapest-gödöllői villamos vasúton olcsó munkásjegyek érvényesítése érdekében. A beadvány rámutat arra, hogy a vasút viteldíjai általában túl magasak s e miatt a vasút csak részben felel meg ama hivatásának, hogy a főváros közelében levő helységek munkástöbbletének lehetővé tegye, hogy otthonának tartós elhagyása nélkül a fővárosban ipari munkát vállaljon. Ezért azt ajánlotta Szövetségünk, hogy a villamos vasúton is érvényesítsenek oly olcsó munkás jegyet, aminők az államvasút vonalain a fővároshoz közel fekvő helységekből érvényben vannak. Beadványunkat az államvasutak igazgatósága kedvezően intézte el s a vác-budapest-gödöllői helyiérdekű vasúton már az idén életbe léptette a kért munkás-bérletjegyeket a szokásos díjmérséklések figyelembe vétele mellett.

(A munkásbiztosítás ügyéről lásd lapunk „Munkásbiztosítás” rovatát.)

A munkabérfizetés időpontjának megváltoztatása. Szövetségünk már ismételtén foglalkozott azzal a tervvel, hogy a gyárak munkásaikat ne szombaton, hanem a hét valamely más napján, és pedig lehetőleg a hetivásárt megelőző estén fizessék ki. Kezdetben ez a terv a gyárak részéről ellenzéssel találkozott, s általában nem mutatkozott hajlandóság a megszokott rend megváltoztatására. Néhány évvel ezelőtt a Magyar vagon és gépgyár részvénytársaság Győrött megváltoztatta bérfizetési rendszerét s munkásait nem szombaton, hanem kedden és pénteken, a hetivásárt megelőző napokon fizette ki. Győr város rendőrsége hivatalból uttasítottván az ezek folytán beálló eredmények megfigyelésére, megállapította, hogy azóta sokkal kevesebben járnak kocsmákba és kávéházakba, sokkal kevesebb asszony jön panasza, hogy férjük elköltötte heti keresetét s a piaci árak is kimutathatólag lejjebb szálltak. Hasonló sikerrel tettek kísérletet a gyárosok a munkabér kifizetése időpontjának megváltoztatásával Pécsen és Brassóban is. E kedvező tapasztalatok folytán Szövetségünk újból megkísérelte, hogy ezt az újítást Budapesten is keresztülvigyük, aminek

annál nagyobb jelentősége volna, mert Budapesten a tavalyi évben 230 millió korona ipari munkabér fizetett ki munkásoknak és ennek csak igen csekély része takarított meg. A múlt év folyamán azután az a terv merült fel, hogy egyrészt a Szövetség, másrészt a munkások egyesületei egyszerre és ugyanazon az alapon indítsák meg a mozgalmat és a gyárak vezetőségéhez forduljanak azzal a kérelemmel, hogy Budapesten is a munkások bérfizetési napja szombatról egy hétköznapra helyeztessék át. Különböző akadályok folytán ennek a tervnek gyakorlati megvalósítása még halasztást szenvedett, de bizton remélhető, hogy a közel jövőben a megjelölt alapon a kérdés megoldást fog nyerni s ezáltal ez az igen egészséges szociális reform az ország legnagyobb ipari központjában is érvényre fog jutni.

Az ünnepnapok csökkentése. A múlt év nyarának elején jutott nyilvánosságra a római Szentszéknek egy Motu proprioja, amely elsősorban közgazdasági szempontok figyelembevételével az ünnepnapok számának csökkentését célozza oly módon, hogy egyes hétköznapokra eső ünnepek vasárnapra helyeztessenek át. Mint-hogy a Motu proprioiban kifejezésre jutott irányelv gyakorlati megvalósítását a pápa az egyes államok püspöki karának testületére bízta oly célból, hogy az ünnepnapok számának csökkentését illetőleg első sorban az illető állam közgazdasági és termelési viszonyai legyenek irányadók, az országos jellegű mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi szervezetekre hárult a feladat, hogy ebben a tekintetben kezdeményezőleg lépve fel, konkrét javaslatokat terjesszenek Magyarország püspöki kara elé. Szövetségünk igazgatósága foglalkozva e kérdéssel, azt az álláspontot foglalta el, hogy az ünnepnapok csökkentése nemcsak hazai termelésünk versenyképességét mozdítaná elő más államokkal szemben, de a munkásság kereseti viszonyait is előnyösen befolyásolná. Annál is inkább tartottuk ezt szükségesnek, mert a szomszédos Ausztria gazdasági érdekképviselői is hasonló kérelemmel fordultak az osztrák püspöki karhoz. Szövetségünk ezért ebben az értelemben átiratot intézett az Országos Iparegyesület, az Országos Magyar Gazdasági Egyesülés, az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés és a Magyar Kereskedelmi Csarnok elnökségéhez s ezeknek az ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági érdekképviselőknél hozzájárulásával közös beadványban fordultunk a magyar püspöki kar fejéhez, Vaszary Kolos bíboros-hercegprímáshoz. Beadványunk ezideig nem nyert ugyan elintézés, mégis akciónk folytán biztosítottak látszik, hogy ez a kérdés a közös vámterületen belül nem fog egyoldalúan a magyar termelés rovására megoldatni.

Margarethe von Gottberg, Stuttgart: Az európai iparfelügyelet összehasonlítása.

Utányomás tilos.

Az állami iparfelügyelet bizonyos mértékben a munkásvédelmi törvényhozás természetes következménye. Mert a rendőrségi szervek mellett az iparfelügyelőközegek feladata az idevágó törvények végrehajtásának az eszközlése és ellenőrzése. De a német törvények szerint nem minden munkásvédelmi törvényes rendelkezés esik az iparfelügyelőközegek működési körébe. Ide utalja a birodalmi törvény: a) a vasárnapi munkaszünet végrehajtását, a kereskedelmi ipar kivételével; b) a munkásvédelmet az egészségre és erköl-

csökre veszélyes üzemekben; c) a kiskorúak bérfizetési könyvecskéjét; d) a bérvesztést; e) a munkarendet; f) a munkásbizottságokat; g) a gyermekek, ifjak és nők alkalmaztatását gyárakban, motoros üzemekben, valamint ruha- és fehérnemű-műhelyekben; végül általában az ipari gyermekmunkát. További működési köre az u. n. telepengedélyes, üzemek felügyelete. Működésük súlypontja azonban bizonyára az iparüzemek revideálásában és az ezenközben tapasztalt szabálytalanságok és hiányok kiküszöbölésében van.

Hogy működésüknek micsoda jelentősége van, azt meglehet ítélni az 1909-ik évre szóló jelentésből. E szerint az ipartörvénybe ütköző kihágás miatt 22200 büntetendő cselekmény és 21743 büntetett személy volt a német birodalomban.

Ezidőszerint 22 európai államban van állami iparfelügyelet, úgymint:

1.	1833.	óta	Nagybritanniában,
2.	1873.	⁵⁵	Dániában,
3.	1874.	⁵⁵	Franciaországban,
4.	1877.	⁵⁵	Sveicban,
5.	1878.	⁵⁵	Németországban,
6.	1882.	⁵⁵	Oroszországban,
7.	1883.	⁵⁵	Ausztriában,
8.	1886.	⁵⁵	Liechtensteinben,
9.	1889.	⁵⁵	Belgiumban,
10.	1889.	⁵⁵	Hollandiában,
11.	1889.	⁵⁵	Finnországban,
12.	1889.	⁵⁵	Svédországban,
13.	1892.	⁵⁵	Norvégiában,
14.	1893.	⁵⁵	Portugáliában,
15.	1893.	⁵⁵	Magyarországban,
16.	1902.	⁵⁵	Luxemburgban,
17.	1905.	⁵⁵	Bulgáriában,
18.	1906.	⁵⁵	Olaszországban,
19.	1906.	⁵⁵	Romániában,
20.	1907.	⁵⁵	Spanyolországban,
21.	1907.	⁵⁵	Boszniaiban,
22.	1910.	⁵⁵	Szerbiában.

Hét ország kései és lassú ipari fejlődéséhez képest csak a huszadik század elején szánta rá magát az iparfelügyelet létesítésére. Ezzel szemben ilyen felügyeleti szolgálat nélkül ezidőszerint Európában már csupán Törökország, Görögország, Montenegro, Monaco és San Marino szűkölködik.

Az iparfelügyelet személyzetszáma tekintetében első helyen áll Németország 543 hivatalnokkal, akikhez még 111 bányafelügyelői hivatalnok járul. Utána jön Oroszország 268 hivatalnokkal és 106 bányafelügyelői közzel, Nagybritannia 200-al, továbbá Franciaország és Ausztria. A női iparfelügyelői hivatalnokok száma tekintetében szintén Németország áll első helyen 29-el, utána jön Franciaország és Nagybritannia 18-18-al, Hollandia 7-tel és Ausztria 5-tel. A vizsgálatok száma volt 1909-ben Nagybritanniaiban 424,737, Németországban 205,958, Franciaországban 200,623, Ausztriában 27,500, Oroszországban 24,779. Száz vizsgálatra kötelezett üzemből megvizsgálatott Svédországban 10.8, Itáliában 20.5, Hollandiában 23.6, Franciaországban 30.8, Németországban 53.6, Ausztriában 64, Nagybritanniában 79.7, Oroszországban 87.9, Luxemburgban 86.5, Sveicban 88.5, Magyarországon 90.8, Dániában 100.

A felügyelők hatásköre négy főszempont szerint terjed ki:

1. az összes ipari üzemekre, kivéve a tisztán családi üzemeket. E legtágabb felügyeleti kötelességet alapítja meg Németország, Ausztria, Finnország, Franciaország, Nagybritannia, Liechtenstein, Bosznia-Hercegovina, Luxemburg, Románia, Hollandia.

2. motorikus üzemekre, valamint egyéb üzemekre is, ha bizonyos számot meghaladó munkást foglalkoztatnak. Ebbe a csoportba tartozik: Belgium, Dánia, Itália, Norvégia, Sveic, Svédország, Magyarország, Szerbia ;

3. iparüzemekre, amelyek nőket és gyermekeket foglalkoztatnak. Ide tartozik: Spanyolország, Portugália, Bulgária;

4. csupán gépi- és motorikus üzemekre. E teljesen szűk hatáskör csupán Oroszországban áll fenn.

Különösen figyelemreméltó, hogy Anglia annyiban túlmegy a németországi felügyeleti hatáskörön, amennyiben a Factory and Workshop Act szerint a munkások lakóhelyiségei is felügyelet alá esnek. Ez az iparfelügyeletnek olyan kiegészítése, amelynek megvalósítására nem lehet eléggé törekedni.

Azonkívül Nagybritanniában a tisztán családi üzemek is bevonatnak a felügyeletbe, ha géperőt alkalmaznak, vagy az egészségre veszélyesek; újabb az iparfelügyelet némely iparágban a minimális bér védelmére is kiterjed.

Az olasz mezőgazdasági termelőszövetkezetek.

Az agrárkérdés körül megnyilatkozó vélemények, ha egyebet nem is, de azt az egyet mindenestre bizonyítják, hogy nem lehet az ipari termelés törvényeit sablonszerűen átvinni a mezőgazdaságra. Sőt tovább is mehetünk és azt is megállapíthatjuk, hogy a fejlődés törvényei e két termelési ágban nemcsak, hogy nem azonosak, hanem sok tekintetben elentétesek is. Ebből a szempontból rendkívül érdekesnek tartjuk azt a jelenséget, mely a magyar földmunkásmozgalomban mostanában épp kialakulóféiben van, Olaszország földművelő vidékein azonban már rég kialakult, még pedig: a termelő szövetkezetek megalakulására irányuló törekvést. Míg ugyanis az ipari munkásmozgalom kiinduló pontját – legalább Németországban, a modern munkásmozgalom klasszikus hazájában – a termelő szövetkezetek alkották (Produktivassoziationen mit Staatshilfe, ez volt Lassale híres csataszava), a munkaadók ellen irányuló gazdasági szervezkedésről hallani sem akartak, csak később ejtették el a szövetkezetek eszméjét és tették magukévá a modern szakszervezeti fegyvereket: addig a földmunkásmozgalom, mint gazdasági mozgalom indult meg a földbirtokosok ellen: rövidebb munkaidőt, magasabb munkabért követeltek a földmunkások az őket foglalkoztató földesuraktól és ma a termelőszövetkezetekhez jutottak el, mint oly eszközhez, mely egyedül alkalmas a földmunkásság szomorú helyzetén javítani. A földmunkásszövetségnek Szegeden megtartott legutóbbi közgyűlése, melyről mi is megemlékeztünk, ugyanis azt határozta, hogy az olasz szövetkezeti mozgalom tanulmányozására egy külön bizottságot küld ki, amelynek egyik tagja hosszabb időre ki fog utazni Olaszországba, hogy helyszínen tanulmányozza a kérdést, ami más szóval annyit jelent, hogy a szervezet egész új alapokra helyezkedik.

Ezzel nálunk is aktuálissá vált a földmunkás szövetkezetek kérdése és a figyelem fokozottabb mértékben terelődik az olasz földmunkás-szövetkezetek felé, melyek e téren az úttörő munkát végezték.

Tulajdonképpen nem is oly régi keletűek ezek az olasz földmunkás szövetkezetek. A Crispi-aera idején – 1898 után – az olasz hatóságok erőszakkal

nyomtak el mindennemű munkás-szervezetet. Az üldözés idejét azonban csakhamar felváltotta egy liberális korszak; ebben az időben a munkásmozgalom óriási lendületet vett. A munkásszervezetek gomba módra elszaporodtak, a szervezett munkások száma rohamosan emelkedett, úgy az iparban, mint a mezőgazdaságban. A mezőgazdasági munkások helyzete a nagy latifundiumokon tűrhetetlen volt és alig hogy szervezkedtek, nagy harcot indítottak helyzetük javítása érdekében. A század elején nagy kiterjedésű mezőgazdasági sztrájkok színhelye volt Olaszország. Számos harc a munkások győzelmével végződött, sok sztrájk a carabinieriiek beavatkozása következtében vérbefűlt, sok helyt azonban a munkásság fegyelmezettsége sem volt képes eredményt biztosítani, mert a latifundiumok urai azzal érveltek, hogy a munkásság követeléseinek a teljesítése romlásukat okozná és inkább ott hagyták rothadni a gabonát a földeken, semminthogy a munkásság által követelt feltételek mellett learattatták – vagy ha a sztrájk a learatás után tört ki – lecsépelették volna. Ily módon a mezőgazdasági harcok nemcsak a munkaadóknak, hanem a munkásoknak is végtelen károkat okoztak, a munkásságnak tehát oly eszközök után kellett nézni, melyek tényleg javítani képesek helyzetén. Különös akadálya volt a munkásság helyzetének javításának az a körülmény, hogy magasabb bérek mellett nem volt rentábilis, vagy legalább is nem tartották rentábilisnál a mezőgazdaságot. Ha a munkásság boldogulni akart, úgy elsősorban azt kellett bizonyítani, hogy a földek művelése a jó munkaviszonyok mellett is kifizetődik és erre a legalkalmasabb eszköznek a földmunkásszövetkezetek bizonyultak. Mindenei előtt a munkások cséplőgépekre tettek szert és e szövetkezeti gépekkel iparkodtak a cséplést a gazdálrészére elvégezni. Ebben a munkában segítségükre voltak azok a mezőgazdasági munkások is, akik tulajdonképpen nem tartoztak a szövetkezetekhez: ezek bojkottáltak minden munkaadót, aki elutasította a szövetkezeti gépeket. Később a munkások földeket béreltek, amelyeket majd felosztva, majd közösei munkáltak meg. A szövetkezeteknek dolgozó munkások munkaidéjét nyolc órára szállították le, melyet csak sürgős és halaszthatatlan munkák esetén hosszabbítottak meg, akkor is csak egy-két órával; a munkabérek pedig közel száz százalékkal emelkedtek. És a mezőgazdaság – nem ment bele tönkre, mert a régi elavult módszereket, újabb és kiadósabb földművelési módszerekkel pótolták. A szövetkezetek természetesen visszahatottak a magánbirtokot munkásaira is, amennyiben a földbirtokosok is átvették a szövetkezetek gazdálkodási módszerét, és ennek következtében ők is jelentékeny engedményeket tehettek munkásaiknak. Ámde mindezenfelül a parasztok helyzetére is kedvező befolyást gyakoroltak a szövetkezetek egyrészt azért, hogy megtanították őket racionálisan gazdálkodni, másrészt azonban hatalmi eszközeikkel arra is kényszerítették a birtokosokat, hogy földjeiket kedvezőbb feltételek mellett adják bérbé a parasztoknak.

A mezőgazdaságnak egyik nagy hátránya, a munkások szempontjából, hogy szezonmunka. A munkást csak az év egy részében tudja foglalkoztatni. A szövetkezetek mindent elkövettek, hogy a munkát oly rendben végezzék, hogy az ne csak egy pár hónapot vegyen igénybe. Azonban a munka folytonosságát ők sem voltak képesek biztosítani. Amiért is a szövetkezetek kitágították hatáskörüket: nem-

csak tulajdonképeni mezőgazdasági munkát, hanem mindenféle földmunkát vállaltak. Mocsarakat csapoltak le, kubikos munkákat végeztek, sőt egész vasutvonalak kiépítését is vállalták: oly munkák voltak ezek, melyeknek tanulmányozására az angol és francia kormány külön bizottságot küldött ki. Hogy fogalmat alkothassunk magunknak arról a nagyarányú munkáról, melyet a szövetkezetek végeznek, elég ha felelmitjük a ravennai földmunkásszövetkezetet. Ez a legutóbbi 15 év alatt a kormánynak, a községeknek és magánosoknak 100 millió korona áru munkát végzett. E szövetkezetnek 75 csoportja és 15,000 tagja van, és így mint vállalat is egyike a világ legnagyobb vállalatainak. A szövetkezetnek 3000 acre területű rizsföldje van, mely 60 géppel van felszerelve. Ebben az évben a terület megművelésére 1½ millió koronát költöttek és a jó munkabérek és a higienikus berendezések dacára 300 ezer korona tiszta hasznuk maradt. A szövetkezet gazdálkodási módszereire jellemző, hogy ugyanoly területen, melyen a magánvállalkozók csak hét tonna rizst termelnek, a szövetkezet tizenkét tonnát termel.

Ezek a munkaviszonyok természetesen gyökeresen átalakították a bigott földműves lakosság egész gondolatvilágát; gondolkozó, művelődésre törekvő, kultúrembereket teremtettek belőlük. Tehát úgy közgazdasági, mint kulturális szempontból egyaránt nagyot alkottak az olasz szövetkezetek.

Dacára a rohamos gazdasági fejlődésnek, Magyarország még mindig agrár-állam, melyben a lakosság nagy hányada földmunkásokból áll. Ezeknek a sorsa kihat az egész ország gazdasági és kulturális életére. Ennélfogva csak természetes, hogy a magyar földmunkás-szövetség messzire kiható elhatározását, de különösen az ennek nyomában megteendő lépéseit nagy érdeklődéssel kísértjük.

Mezőgazdasági munkabérek.

Mezőgazdasági munkabérek Magyarországon 1910. évben cím alatt a m. kir. földművelésügyi miniszter most adta ki az idevonatkozó értékes statisztikai anyagot. Érdekes könyv ez, melynek számoszlopai érthetőbben beszélnek, mint a parlamenti szónokoknak pártterdek által irányított beszédei. Az egész statisztikai anyag eredményét mutatják az itt következő tabellák amelyek tételeiben a természetbeni szolgáltatások értéke is bennfoglaltatnak.

E szerint a napszámok országos átlagai a legutóbbi tíz év alatt következőképpen alakultak fillérekben:

Év	Férfi napszám évi átlaga	Női napszám évi átlaga	Gyermek napszám évi átlaga
1901	126	90	57
1902	128	91	63
1903	133	93	64
1904	138	93	63
1905	149	105	71
1906	180	123	84
1907	205	138	96
1908	203	140	94
1909	200	136	91
1910	211	143	96
10 évi átlag	167.3	115.2	78

Az 1910. évben tehát a napszámok némi emelkedést mutatnak.

Az egyes vármegyékben a férfi napszám évi átlaga, szintén az összes munkálatokat (kapálás, aratás, cséplés, takarmánykaszálas, tengeritörés, répaszedés és szőlőmunkálatok) véve figyelembe a következőképpen alakult: Árva megye 227 fillér, Bars 192, Esztergom 166, Hont 194, Liptó 304, Nógrád 221, Nyitra 201, Pozsony 201, Trencsén 215, Turóc 168, Zólyom 211, Baranya 177, Fejér m. 196, Győr 202, Komárom 173, Mosón 172, Somogy 172, Sopron 162, Tolna 182, Vas 191, Veszprém 202, Zala 171, Bács-Bodrog 210, Csongrád 261, (Hódmezővásárhely thj. v. 300), Heves 231, Szolnok 187, Pest-Pilis-S.-K.-Kun 214, Abaúj 176, Bereg 188, Borsód 192, Gömör 234, Sáros 215, Szepes 274, Ung 190, Zemplén 181, Békés 224, Bihar 184, Hajdú 203, Máramaros 215, Szabolcs 149, Szatmár 181, Szilágy 153, Ugocsa 166, Arad 178, Csanád 249, Krassó 203, Temes 215, Torontál 213, Asófehér 182, Beszterce-Naszód 176, Brassó 216, Csík 269, Fogaras 185, Háromszék 196, Hunyad 184, Kisküküllő 140, Kolozs 158, Maros-Torda 167, Nagyüküllő 184, Szeben 196, Szolnok-Doboka 145, Torda-Aranyos 173, Udvarhely 189.

Ezek szerint az átlagos mezőgazdasági napszám legmagasabb volt a Tisza-Maros szögében és legalacsonyabb Erdélyben.

Az eddigi számok a tavaszi, nyári, őszi és téli napszámok összegezésének az átlagaiból alakultak. Nézzük miként alakul az országos átlag egyes művelési ágak szerint: (a férfi napszám) kapálás 203, aratás 369, cséplés 324, takarmánykaszálas 275, répaszedés 197, tengeritörés 203 fillér. (Ezek a számok, a mi számításaink, a minisztérium kiadványa az átlagot csak vidékenként számítja.) A napszámok munkában eltöltött napjainak országos átlaga: férfi napszám 222, női napszám 188, gyermeké 152 nap.

A statisztika eléggé szűkszavú és nem nyújt arra nézve felvilágosítást, hogy az adatgyűjtés miként történt, és a fenti átlagszámok hogyan adták az eredményt. Pedig e nélkül a közzétett adatok kisiklanak az ellenőrzés alól.

Tekintve, hogy a férfi napszámok átlagban 222 napot dolgozik egy évben, és az átlag napszám az 1910. évben 211 fillért tett ki, kiszámítható, hogy egy magyar mezőgazdasági férfi-munkás keresete nem volt több, mint 468 korona, – a nőé pedig 269, a gyermeké pedig 146 korona.

Nem egészen 1 korona 30 fillér jövedelme van tehát átlagban (készpénz és a természetben szolgáltatás értékét együtt számítva) egy felnőtt férfi munkásnak. Természetesen némely vidéken több, némely vidéken jóval kevesebb. Jóval kevesebb mint 1 kor. 30 fillér! És mégis akadnak nálunk emberek, akik színlelt tudatlansággal keresik a gazdasági okot: ugyan mi kergeti ki némely vidékről a mezőgazdasági munkást Amerikába. (L.)

A minimális munkabérről szóló angol törvény.

Az angol parlament március hó 27-én hajnali 3 órakor elfogadta az alant közölt javaslatot. Az itt közölt javaslaton csak azon kiegészítés történt, hogy az egyes kerületekben megállapított bér az illető vidéken a bányáiparban szokásos bérnél kisebb nem lehet.

Szociálpolitika.

1. §. Valamely bányásznak a föld színe alatt való foglalkoztatására nézve létrejövő szerződésnek hallgató feltétele legyen, hogy a bányatulajdonos a munkásnak bér gyanánt nem fizet kevesebbet, mint azt a minimális bért, amely e bill alapján állapított meg és a munkásra nézve érvényes bír. Kivétel áll elő, ha a kerületi szabályokban foglalt módon megállapítatik, hogy a munkás oly személy, aki a kerületben érvényes szabályok szerint a bérfizetés módjából ki van zárva vagy a munkás a minimális bérré való jogát elvesztette, mert képtelen a munka szabályosságára és kiadós voltára vonatkozó szabályokat teljesíteni, amelyek e szabályzat szerint a munkásokra meg vannak állapítva. A bérfizetésre vonatkozó s az itt megállapított feltételekkel ellenkező megegyezés semmis. E törvény értelmében a „kerületi szabályok” kifejezés alatt azok a szabályok értendők, amelyek e törvény felhatalmazása alapján az egyesített kerületi hivatal által megállapítottak.

A kerületi szabályoknak a kerületre nézve, amelyben érvényes bírnak, intézkedniük kell abban a tekintetben, hogy a minimális bérré vonatkozó jogból az agg és gyöngerejű munkások kizárassanak; meg kell állapítaniuk a bányászok által teljesítendő munka szabályszerűségének és kiadós voltának feltételeit; gondoskodniuk kell arról, hogy az a munkás, aki e feltételeknek nem felel meg, elveszti a minimális bérré való jogát, kivéve, ha a feltételek nem teljesítése oly okból történt, amire a munkásnak befolyása nincsen. A kerületi szabályoknak kell gondoskodniuk annak a kérdésnek eldöntéséről, hogy vajjon valamely kerületbeli munkás oly munkás-e, akire a bérminimum alkalmazást nyer s vajjon valamely munkás, aki az előírt feltételeknek nem felel meg, elvesztette-e a bérminimumra való jogát. Végül elő kell írni, hogy minden ily esetben hozott döntésről bizonyítvány állítandó ki.

A bérminimum fizetésére vonatkozó szabályok attól a naptól fogva lépnek érvénybe, amely napon a törvény elfogadtatik, még abban az esetben is, ha a bérminimum addig nincs még megállapítva. Az esetleges különbözetet a munkás a bérminimum megállapítása után utólagosan is követelheti.

2. §. A bérminimumot és a „kerületi szabályzatot” a törvény függelékében felsorolt 21 kerületre nézve a kereskedelmi kormány által elismert terület a „kerületi hivatal” fogja megállapítani. Ez a hivatal a munkaadók és munkások által egyenlő számban választandó képviselőkből és a két fél által választandó pártatlan elnökből áll. Esetleg a létező békéltető bizottságok szerepelhetnek mint kerületi hivatalok. A kerületi hivatalnak joga van arra, hogy egyes bányákra nézve a bánya viszonyai, vagy az alkalmazott munkások szerint kisebb vagy nagyobb bérminimumot állapítson meg.

3. §. A megállapított minimális bérek a „kerületi hivatal” egyhangú határozatával bármikor megváltoztathatók, a munkaadók, vagy munkások indítványára azonban csak egy esztendővel a legutóbbi változtatás után.

4. §. Abban az esetben, ha a törvény életbeléptetése után két héten belül valamely kerületben a „kerületi hivatal” nem alakul meg, a kereskedelmi kormánynak joga van oly egyént kinevezni, aki maga intézi azután a kerületi hivatal teendőit. Ha a törvény életbeléptetése után öt héten belül a „kerületi hivatal” nem tudói megállapodásra jutni a minimális bér tekintetében, az elnök állapítja meg a bérminimumot.

5. §. A törvény a szénbányászaton kívül a vasércbányászatra is alkalmazást nyer.

6. §. A törvény neve 1912. évi szénbánya (bérminimum) törvény. A törvény a szentesítés napjától három évig marad érvényben; azután érvényét veszti, ha a parlament másként nem intézkedik.

A nőmozgalom első évkönyve. Az évről-évre nagyobb arányokban fejlődő nőmozgalom mindedig hiányát látta egy oly évkönyvnek, mely a mozgalom állásáról évenként beszámolt és így hű tükrét adta volna a mozgalom eredményeinek. Ezen a hiányon akar segíteni a Jarbuch der Frauenbewegung, melyet a Bund der deutschen Frauenvereine megbízásából Dr. Elisabeth Altmann-Gottheiner adott ki. A szövetséghez tartozó és a kívül álló női egyesületek ismertetésén kívül, több tanulmányt találunk benne a mérsekelt nőmozgalom híveinek tollából. Így Dr. Salomon a nemzetközi, dr. Stritt a német nőmozgalom kritikáját adja, a női művelődés állását, valamint a nők térhódítását a nyilvános élet minden terén elsőrendű női szakírók ismertetik.

Magyar földmívelő munkások Németországban. A munkaerőnek az iparban való elhelyeződése folytán mindinkább üresen maradó németországi mezők sok év óta vonzzák a magyar földmívelő munkásokat Németországba, ahol a földművelés fejlettsége következtében több munka és jobb kereset van, mint Magyarországon. A német Feldarbeiterzentralstelle legutóbbi jelentése szerint most megcsappant a magyar munkaerő kínálata. Ennek okát a jelentés a következőkben adja: Délmagyarországon az emberek a legutóbbi jó termés következtében úgy látszik odahaza akarnak maradni, de a múlt évi szükségkép bekövetkezett korai elbocsátás is lehangozhatta őket. Ehhez járul, hogy Magyarországon a földművelés egyre racionálisabbá lesz és a répatermelés és selyemtenyésztés fejlődik. Miután e két üzem sok munkást igényel és a bérek is jobbabbak, ennél fogva a jövőben alkalmasint csökkenni fog a délmagyarországi munkások beözönlése.

Erélyesebb tüdő vészellenes-küzdelemre határozta el magát a német kormány, amely legutóbb 100.000 márkát kért a Reichstagtól a tuberkulózis tanulmányozásának és leküzdésének költségeire. A Reichstag megszavazta az összeget és egyúttal a nemzeti liberális párt által előterjesztett határozatot fogadott el, melynek értelmében törvény alkotassák a tuberkulózis elleni sikeres küzdelemnek olyatán biztosítására, hogy a gondoskodás az addig ezt nélkülözőt néprétegekre is kiterjesztessék.

Tisztviselők szervezkedése. Két sikeres sztrájk erjesztőleg hatott a magyar magántisztviselők mozgalmaira. Három helyen is erősen folyik a szervezkedés. A magántisztviselők, a biztosítási tisztviselők és a pénzügyi tisztviselők körében. Mindháromban eddig a munkaadókkal való békés együttműködés volt a jelszó, míg most a szakszervezeti alapon, vagyis az osztályharc alapján való szervezkedéstől remélik helyzetük jobbúlását. A mozgalom rendkívül jelentős és sok érdekes problémát fog felszínre vetni, amelyek közül nem egyet Németországban is, máshol is már megoldottak, mint például az alkalmazottak kötelező nyugdíjbiztosítását. A Szociálpolitikai Szemle állandóan figyelemmel fogja kísérni ezeket a mozgalmakat és hogy azok tudományos megalapozását elősegítse, sorra fogja venni a külföldön ezidőszert fennálló magántisztviselői szervezetek megismertetését. Ugyancsak szervezkednek a gyógyszerészek is, akik már meg is alakították szakszervezetüket és bejelentették a munkásszakszervezetekhez való csatlakozásukat.

Mérnöki kamarák Ausztriában. Az osztrák kereskedelmi miniszter március végén törvényjavaslatot terjeszt elő mérnöki kamarák felállítására tárgyában. A nagyjelentőségű tervezetet ismertetni fogjuk.

Munkásházák Debrecenben. Debrecenben egy közhasznú munkásházépítő részvénytársaság alakult, mely a város három különböző munkáslakta részén egyenként 20-20 katasztrális holdnyi területen akar modern munkásházakat építeni. E célra a részvénytársaság a várostól kérte a szükséges telkeket oly feltétel mellett, hogy az átengedett területek 80 százaléka erejéig törlesztéses jelzálogkölcsonnt vehessen föl a részvénytársaság. Az építkezések és beruházások 50 év múlva ingyen a város tulajdonába mennének át. A város a humánus célú részvénytársaság kérését hajlandó teljesíteni azon kikötéssel, hogy az átengedendő területeket a város maga jelöli ki.

A pincérek kötelező nyugdíjbiztosítása A Budapesti Kávésipartársulat választmánya humánus és szociális határozatot hozott. Nyugdíjat biztosított a budapesti kávéházi alkalmazottaknak: pincéreknek, szakácsoknak és konyhai személyzetnek egyaránt. Ezidőszent egy iparág munkásainak, sem a tisztviselőknek nincs kötelező nyugdíja és így a kávéások megelőzték a törvényhozást is, amidőn nyugdíjat biztosítottak munkásaiknak és azok özvegyeinek.

A szociális haladás szempontjából nagyfontosságú választmányi ülésen: Harsányi Adolf, a testület elnöke, szép beszéd keretében hangsúlyozta, hogy a kiöregedett, munkaképtelen pincérekről gondoskodni kell, mert nincs annyi jövedelmük, hogy öregségükre takarékoskodhassanak és hogy az áldozatot maguknak a kávéásoknak kell meghozni. Indítványozta éppen azért, hogy:

1. Minden kávéházi alkalmazott rokkantsága és öregsége esetére nyugdíjra biztosítassék.

2. Ennek értelmében az alkalmazottak, akik tizenöt éves koruktól kezdve kötelesek a nyugdíjintézet tagjai lenni, negyvenévi szolgálat után évi 564 korona nyugdíjat kapjanak, még akkor is, ha különben munkaképesek.

3. Tíz év után rokkantság esetén ez összeg 70 százalékát kapják és ettől kezdve évenként egy százalékkal többet.

4. A biztosítás a mintegy tízmillió korona alapítókével rendelkező Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíj-Egyleténél történjék.

5. Az évi díjat munkásaikért a kávéások fizessék; ha a munkás állás nélkül van, hat havi haladékat kapjon a fizetésre és csak ezután fizesse a magából.

A humánus indítványt a választmány el is fogadta és így a Harsányi indítványa, mint ipari viszonyaink közt úttörő, elsőként biztosítja egzisztenciáját az öreg, vagy munkaképtelen munkásnak és családjának.

Szakszervezeti otthon. A budapesti szervezett munkások szakszervezeti képviselete elhatározta, hogy Budapesten szakszervezeti házat épít, mely egyrészt a ma saját otthonnal nem rendelkező szervezeteknek nyújtana hajlékot, másrészt a magánhelyiséggel rendelkező szervezeteket volna hivatva megvédeni a háziurak uszorájától. A szakszervezeti otthon ezenkívül gyűlési helyiséget és az átutazóknak szállást is adna.

Marx, Darwin, Ostwald – és Palágyi Menyhért. A pszichiátria már régen ismeri a perlekedési mániának azt a fajtát, mely a mindennapi környezettel való veszekedésben jelentkezik, de nem tette még kutatás tárgyává ennek a mániának ama tüneteit, amely a tömegeből valami módon kiemelkedő gondolkodónak vagyis a nagy embernek sárral való megdobálásában nyilvánul. Pedig van ilyen kórság is, és a szimptomák különösen olyanokon jelentkeznek, akiknek az élet nem sikerült, vagy akiket pályájukon vereség ért. Palágyi Menyhért a pathologia ilyen kategóriájába sorozható. Német nyelven írt könyveit a német tudományos világ lemosolyogta, és Ernst Mach, aki ma kétségen kívül a természetfilozófusok legnagyobbika – egyik könyvének egyik jegyzetében egy jóakarátú, de résztvevő mosolylyal intézi el a kiváló férfiút. Talán ez a kudarc az, oka, talán a Palágyi Menyhért természete, nem tudom, de tény, hogy aligha van olyan nagy ember, akiről Palágyi másképp írt volna, mint a megvetés és lekicsinylés hangján. Az ismeretlen alapvetése című zavaros könyvében bár a Leibnitz és Bolzano vállait néha jóakarátúan is megveregeti, a legnagyobb fölény hangján ír Locke-ról és Hume-ról. Ő, akiről ismerősei azt mondják, hogy a Göschen-féle füzetes könyvtárból szedi tudományát, minden skrupulus nélkül ítélkezik olyan elmék felett, akiket megérteni nem képes, de nem is próbált. A filozófia terén való tudományos kudarcai után közgazdásznak csapott fel, és Hegellel a hóna alatt könyvet írt Marxról a közgazdászról, a szociológusról és a politikusról. Mondanom sem kell, hogy Marxt is a földre gyűrte, mint Locke-t, Hume-t, Kantot és Bolzano-t.

Azután egy hétre Bécsbe utazott, egy élettani laboratóriumba vonult vissza, belenézett az összes mikroszkópokba, felvilágosította az élettani intézet vezetőit biológiai-filozófiai ismereteik hiányosságáról, megírt két élettani cikket a Neue Freie Presse-be, amelyekben – tekintettel a kolozsvári egyetemhez benyújtott folyamodványára – Apáthy Istvánt kinevezte Európa legnagyobb fiziológusának, azután (a Presse a harmadik tanulmányt már köszönettel küldte vissza) beült a Seemann kávéházba és az előkelő Magyar Figyelő hasábjain egy rövid cikk keretében Darwint végezte ki. Méhely, a Nemzeti Múzeumban tartott egyik előadásában ugyan kimutatta, hogy Palágyi nem ismeri Darwint, soha élettani problémákkal nem foglalkozott, a dologhoz egyáltalán nem ért, de ez a derék tudós folytatta a sárral való dobálást, és a Figyelő áprilisi számában már Ostwald professornak ront, a Nobel-díj nyertesének, kétségen kívül korunk egyik legnagyobb gondolkodójának, akinek tanítómesterét Haeckelt „a 77-ik évéhez közeledő demagóg természetvizsgálónak” nevezi.

Az olvasó észre fogja venni, hogy a 77 év emlegetésével a világhírű tudós aggkori gyengeségére céloz a fiatal Palágyi, aki mindössze még csak a hatvanadik évéhez közeledik.

Az egész cikken csak mulatni lehetne, ha nem volna benne valami, ami a mi viszonyainkra olyan fájdalmasan jellemző. Ostwaldot törtetőnek nevezi Palágyi, a tipikus törtető. Aki őt ismeri, tudja, hogy Palágyi éppen olyan materialista, mint Marx, éppen úgy híve az evolúciónak, mint Darwin, éppen úgy monista, mint Ostwald. Miért tagadja meg hát saját magát, és miért hajigálja meg őket? Mert a kolozsvári egyetem filozófiai tanszéke megüresedett, és ide szeretne a Tisza Istvánnak teljesített szolgálattal bejutni. És mivel ez a tudománya útján nem sikerült, talán sikerül a tudomány ellen való lakáji támadásokkal. Én jól értem Palágyi Menyhértet, azt hiszem nagyon is jól értem, ő így gondolkodik: Egy emberöltőn keresztül írtam kiválóbbnál-kiválóbb műveket (mondom, ez az ő gondolata) és hol vagyok? Ott, ahol Faust az első jelenetben. Bolond, aki ebben az országban az elveit szolgálja! Végül egy előkelő revue, mely politikai okokból megengedi, hogy Marxt, Darwint, Haeckel és Ostwaldot lepökhessem. Van eszem és tudom, hogy egy ilyen politikai pökés jobban előbbre viszi az embert, mintha felfedez egy új természetigazságot.

A munkaközvetítés törvényes szabályozásáról Ausztriában érdekes tanulmányt közöl Ernst Mischler, az osztrák statisztikai központi hivatal elnöke a Braun-féle *Annalen für Sozialpolitik* legújabb számában. Az utóbbi időben a munkaközvetítés kérdése nagyon is előtérbe nyomult Ausztriában. A nagy kivándorlás a mezőgazdasági területekről munkáhiányt teremtett, ez a körülmény egy birodalmi mezőgazdasági hivatal szervezésére vezetett, mely a munkapiac szabályozását tűzte ki célul. Ámde egyébként is nagy szükség van a munkaközvetítés szabályozására. Az állam kötelezi a városokat, hogy segítségükre legyenek az iskolából kikerülő ifjúságnak a foglalkozás megválasztásában, ámde, hogy lehetséges ez egységes munkaközvetítő nélkül? Az állam előírja a munkakerülők kitoloncolását, hogyan lehet azonban a csavargást megállapítani nyilvános közvetítők nélkül? A község szegénytámogatást köteles azoknak nyújtani, akik munkahiány következtében nem jutnak keresethez. Hogy ez az eset kinél áll fenn, azt munkaközvetítő nélkül nem lehet meghatározni. Külföldi gazdasági válságok idején, ezrével tódulnak haza a munkások, hogyan lehet ezeket munkába közvetíteni munkaközvetítők nélküli Télen vagy válságok idején szükségmunkákat kell elvégezni; ennek a munkának az észszerű szabályozásához nyilvános, egységesen vezetett közvetítőkre lenne szükség. Ausztriában már 1898-ban törvényesen akarták szabályozni a munkaközvetítést, a kereskedelemügyi minisztérium *Arbeitsbeirat* ja már egy erre vonatkozó törvényt is dolgozott ki, mely a községeket kötelezte volna nyilvános munkaközvetítők felállítására. Azonban nem lett belőle semmi se, mert nem tudták eldönteni, hogy a munkaközvetítés szabályozása az állam vagy a tartomány hatáskörébe tartozik-e? Az egyes tartományok közül Csehország 1903-ban, Galícia 1904-ben és Bukovina 1905-ben bizonyos módon tényleg szabályozták a közvetítés dolgát, de ez a szabályozás egyrészt nem kielégítő, másrészt csak az állam egy részére terjed ki. A birodalmi törvényhozás csak 1907-ben foglalkozott újból az ügyvel, a mennyiben az ekkor betervezett ipartörvény novella egyrészt intézkedik arról, hogy az ipartestületek kötelesek paritásos közvetítőket fölláztatni, melyeket azonban idővel kell, hogy a nyilvános közvetítőknek engedjenek át, másrészt korlátozza az iparszerű közvetítő irodák föllállítását, amennyiben a részükre megadandó koncessziót véleményezés végett ki kell adni a nyilvános közvetítőknek, amelyeknek véleményük elutasítása esetén jogukban áll, hogy felebbezzenek. Ez a rendszabály semmiesetre sem kielégítő. Azonban ma már annyira meghonosodtak a közvetítők különböző nemei, hogy egységes szabályozásra nem is lehet gondolni. Ma csak arról lehet szó, hogy az állami törvényhozás egységes elveket alkosson, ezeknek a keretén belül azonban az egyes nyilvános közvetítők tovább folytathassák működésüket. Mostanában egy szubvenció törvény megvalósítását várják, mely a meglévő közvetítőket bizonyos állami támogatásban részesítené. Egy ily törvény szükségszerűen a munkaközvetítés törvényes szabályozására vezetne. A kompetencia kérdése ma már nem képezne akadályt, mert mindenki belátja, hogy a közvetítés ügye állami és nem tartományi ügy. A törvényt mindenütt szimpátiával fogadnák, mert a nyilvános közvetítők birodalmi közvetítője nagyszabású agiációjával már előkészítette rá a közvéleményt.

A szakszervezeti mozgalmak fejlődése és irányzatai címen érdekes ismertetés jelent meg a Népszava könyvkereskedés kiadásában Jászai Samu, a szakszervezeti tanács titkárának a tollából. A magyar szakszervezeti irodalom, csakúgy, mint a szociálpolitikai, nagyon szegény. Úgyszólván Jászai az egyedüli, akinek a nevéhez ez az egész irodalom fűződik. Ez a munkája mindamelllett nem összefoglalása vagy fölmelegítése régebbi ismertetéseinek, melyek a szakszervezeti mozgalom gyakorlati oldalával foglalkoztak, hanem teljesen újat ad, amennyiben – mint azt a füzet címe is elárulja, – inkább a szakszervezeti mozgalom elméleti kérdéseivel foglalkozik. Rövid, élénk stílusban megírt fejezetekben mindenek előtt felsorolja az okokat, melyek a szakszervezeteket létrehozták, majd pedig ismerteti a szakszervezetek kialakulását, gazdasági és kulturális feladataikat és a szakszervezeti irányzatokat, különösen a magyar szakszervezetekét, végül a szakmaközi közös szervezeteket (szakszervezeti kartelleket) és a nemzetközi szervezkedést mutatja be. Egy néhány túlságosan szubjektív részlettől eltekintve, az olvasó megbízható képet kap a szakszervezetekről. Mutatóul lapunk egyik számában egy fejezetet fogunk a füzetből közölni.

Bojkott, zárlat és kizárás (Boykott, Sperre u Aussperung. 341 old. G. Fischer, Jena, 9 márka) cím alatt szociáljogi munkát írt Maschke R. nemei tudós. Érdemes munka, amely nemcsak a sztrájkra a zárlatra és a kizárásra vonatkozó jogszabályokat és joggyakorlatot közli, hanem azt is, milyen módor érvényesültek ezek az egyes nagyobb mozgalmaknál, mint pl. a berlini konfekcióiparban, a céhegye sülések fekete listáinál, az orvosoknak a betegpénztárak elleni harcaiban és más alkalmakkor. Szerző külön szakszervezeti törvény alkotását tartja szükségesnek, és a felmerülő jogvitáknak a rendes bíróság előtt való elvonását és külön szakbíróóságokra való ruházását.

A munkásjog lexikonát (Lexikon des Arbeitsrechts) adta ki néhány német szociálpolitikus. Az egész mű 228 oldalra terjed és alfabetikus sorrendben röviden és tömören ismertetik az idevágó tételes intézményeket. A könyv ára 3 márka és 60 pf.

A tanoncügyre vonatkozó két munka fekszik előttünk, amelyek mindegyike igen nagy figyelmet érdemel. Az egyiket a „Zentralstelle für Volkswohlfahrt” adta ki, címe „Das Lehrlingswesen etc.” és a múlt év június 19. és 20-án ez ügyben tartott kongresszus előiratait és tanácskozásait tartalmazza. Bátran ellehet mondani, hogy elsőrendű anyaggyűjtemény. A félezer oldalas kötet első része az inas-kérdést a kézműiparban, a második a nagyiparban, a harmadik rész a kereskedelemben tárgyalja. Magának a kongresszusnak az eredményeit egyik előadó a következőkben foglalja egybe:

1. A kézmű és az ipar közös érdeke, hogy elegendő számú inas és segéd kiképzéséről gondoskodjanak. Szükséges ez a kvalitásmunkánál és a technikai újításokhoz való gyors alkalmazkodás végett. A kereskedelemben is szükség van alaposan képzett tanoncokra.
2. A népiskola egyik feladata a munkára való nevelés által a jövőt előkészíteni és a tanulók pályaválasztásánál aktíve közreműködni.
3. A pályaválasztás terveszerűen szervezendő.
4. A kiképzés gyakorlati alapon történjék.
5. A tanoncszerződés írásban kötendő és tartama legalább 3 év legyen.
6. A kiképzés sokoldalú legyen.

7. Az inas természetbeni ellátást kapjon.

8. A gyakorlati kiképzés mellett még szakiskolai kiképzés is kötelező legyen.

9. A tanoncnevelésnél tanműhelyek szervezése és felállítása jó szolgálatot tesz.

10. A tanonc tegeyen szakbizottságok előtt záróvizsgát.

11. A kereskedelmi kamarák feladata legyen a tanoncuigy ellenőrzése.

A másik munka a budapesti kereskedelmi és iparkamara előterjesztése a tanonchiány tárgyában, melyet Moor Jenő kamarai segédfogalmazó készített. Jelen sorok írója ismeri az egész idevágó irodalmat, több mint 10 év óta foglalkozik ezzel a kérdéssel és bár szerzővel nem mindenben ért egyet, kénytelen elismerni, hogy a legalaposabb tanulmányok egyike, amelyek eddig magyar nyelven ebben a kérdésben megjelentek. (Örömmel konstatáljuk a budapesti kamarai kiadványok standardjének hatalmas emelkedését, amióta Dr. Krejcsi Eező vette át a kamara vezetését. A szerk.) Az előterjesztés első része a tanonchiány statisztikáját adja. Igen lelkiismeretes munka. Valamivel hiányosabb a második rész, mely a tanonchiány okait jelöli meg, de még mindég talán a legjobb ezen a téren. A harmadik rész az orvoslás módjait sorolja fel, a következő pontok alatt: Az ipartörvény revíziója. – A népoktatási törvények teljes végrehajtása. – A tanári és tanítói kar nevelése az ipar és kereskedelem szempontjából. (Finom lélektani elemzés arról a leplezetten iparelles szellemről, amely a mai tanítói és tanári kar egyik jellemvonása). – Propagandafüzetek az iskolákban. – A tanoncmunka kiállítások. – A tanoncotthonok. – A tanoncokkal való bánásmód. – Az agitáció. – Az „University Settlement” szerepe. – A tanoncnevelés állami támogatása.

Ez a kis tanulmány szinte iskolai példája lehetne annak, hogyan lehet és kell alapos és lelkiismeretes munkával, szerény eszközökkel is, értékes szociálpolitikai tanulmányt létesíteni. Érdeklődőknek a kamara titkársága az előterjesztést bizonyára szívesen megküldi. – Ifj. Ch.

Agglegényadó Ausztriában. Az osztrák pénzügyminisztérium most foglalkozik a végleges adóreformmal, mely három új adót fog bevezetni. Az első az o s z t a l é k adó, melynek lényege az, hogy ama társaságokat melyeknek osztaléka meghaladja a tíz %-ot, a rendes állami adón kívül még 15 százalékos póttadóval rójják meg. Ehhez hasonló a t a n t i é m - a d ó, mely a társaságok igazgatóinak tantiémjeit terheli. Csupán az ötezer koronán aluli tantiém lesz adómentes, ötezer koronától húszezerig öt százalék, azonfelül tíz százalék lesz a tantiém-adó. A harmadik új adó az a g g l e g é n y a d ó, mely azokat a nőtlen embereket sújtja, a kiknek háztartásában nincs eltartásra szoruló családtag. Az agglegényadó az állami adónak 15-30 százaléka lesz.

A tízórás munkaidő tárgyában törvényjavaslat fekszik a francia parlament előtt. Úgy látszik a parlament többsége a javaslat mellett foglal állást. A javaslat nem mondható radikális újításnak, mert franciaországban a 10 órás munkaidő már a nőkre és a gyermekekre nézve már érvényben van egy régebbi törvény folytán. Egyidejűleg a fenti javaslat, a francia parlamentbe egy másik is tárgyalás alá fog kerülni, mely a földalatt dolgozó bányamunkások munkaidéjét 8 órában szabja meg.

Iskolai takarékpénztárak. Svájcban mozgalom indult meg az iskolai takarékpénztárak szaporítása iránt. A mozgalmat a nagy bankok vezetik. 1908-ban 245 iskolai takarékpénztár működött Svájcban,

amelybe 48,000 tanuló lassanként 1.964,596 francot rakott be. Ugyancsak el van terjedve ez az intézmény Franciaországban is, ahol 1852-ben 275 millió, 1870-ben 720 millió és 1908-ban több mint egy milliárd volt a tanulók által betett összeg.

„La recherche de la paternité est interdite.” A törvénytelen gyermek apja után való kutatásnak ez a tilalma tudvalevőleg napóleoni rendelkezés a francia magánjogban és mint a férfiuralom legbrutálisabb megnyilatkozásainak egyike szerepel a jogvilágban. Enyhítésére a forgóládarendszerű gyermekmenhely szolgál, amely lehetővé teszi, hogy bárki elhelyezhesse a gyermeket, akitől szabadulni óhajt anélkül, hogy az elhelyező kiletét keresné. Ez természetesen szintén csak olyan megoldás, amely nem számít az anya természetes ösztönével és avval a ragaszkodással, amivel az anya gyermeke iránt viseltetik. Pedig ez a szabály. A másik: a gyermek elhagyása csak kivétel és pedig elég szomorú kivétel ahhoz, hogy intézményileg ne biztosítsák a terjedése az apa teljes szál válása által. Régóta tart az ostrom Franciaországban a napóleoni szabály ellen és most végre sikert ért el. A szenátus és a második kamara is elfogadták azt a törvényjavaslatot, amely szerint ezentúl a törvénytelen gyermek apját is lehet a gyermekkel szemben tartási kötelezettség teljesítésére szorítani. A második kamara ugyan bizonyos stiláris változtatás céljából visszaküldte a törvényjavaslatot a szenátushoz, de az elv már elfogadott és rövidesen törvénynyé váló javaslat jó hatása csakhamar mutatkozni fog a törvénytelen gyermekeknek Franciaországban nagyon is elhanyagolt jogi és szociális helyzetén.

A szocializmus térfoglalása a törvényhozában. Az *American Review of Reviews*-ban Thomas Seltzer cikket ír a szocializmusnak egész világon való előnyomulásáról. Az érdekes tanulmányból közöljük azt az összeállítást, amely feltünteti, hogy a törvényhozásokban a legutolsó választások szerint milyen arányokban van képviselve és hány szavazatot kapott a szocializmus. Íme:

Az állam neve.	Szavazat	Képviselők száma.	Az összesek percentje.
Németország	4,250.000 ¹⁾	110 ²⁾	27·71
Franciaország	1,106.047	76 ³⁾	13·01
Ausztria	1,060.000	82	15·31
Ausztrália	669.681	44 ⁴⁾	58·66
Egyesült-Államok	641.789 ⁵⁾	1 ⁶⁾	0·25
Belgium	483.241	35 ⁷⁾	21·08
Nagybritannia	373.645 ⁸⁾	42	6·27
Itália	338.885	43	8·46
Svédország	170.229	64	38·79
Finnország	321.000	87	43·50
Sváje	100.000	9	5·29
Dánia	98.721	24	21·06
Norvégia	90.000	11	8·94
Hollandia	82.494	7	7·00
Spanyolország	40.000	1	0·25
Bulgária	13.000	1	0·52
Argentína	5.000	—	—
Szerbia	3.056	1	0·62
Oroszország	?	17	3·82
Görögország	?	4	1·93
Luxemburg	?	10	20·89
Törökország	?	6	3·06

¹⁾ Az összes választók 35 százaléka.

²⁾ Az egyes országok törvényhozában 194.

³⁾ Ezenkívül 21 független szocialista.

⁴⁾ Munkáspárt néven, amely azonban teljesen a szocializmus-hoz tartja magát.

⁵⁾ Szocialista 607, 674. Szocialista munkáspárt (Labour Party) 34 115.

⁶⁾ Öt legislaturában is 23.

⁷⁾ Hét szenátor is.

⁸⁾ Independent Labour Party 370, 802. Social Democratic Federation 2.843.

Az ipari mérgezésekről, azok előfordulásáról, kezelésükről és az óvórendszabályokról irt egy nagy-szabású könyvet Dr. I. Rambousek (431 oldal. Kiadja Veit & Co., Lipcse.) A könyv 3 részre oszlik. A ζ első rész: a kémiai iparról, a fémek nyeréséről és feldolgozásáról és a többi iparágokról szól. Ez a rész mintegy 100 fejezetben és 70 ábrával teljesen kimerítő képet nyújt az idevágó ismeretről. A második rész: az ipari mérgezések pathológiájáról és terapiájáról szól és inkább az orvost érdekli, mint a laikust. A harmadik rész a „védőrendszabályok” foglalkozik. – Az egész elsőrendű munka.

Skandináv szakszervezeti konferencia. A három Skandináv állam szakszervezeti központjai márc. 3. és 4-én Gothenburgban közös konferenciát tartottak, amelyben az országos központok szorosabb összműködésének szükségét és nagyobb harcok esetén a kölcsönös támogatás módjait tárgyalták. A konferencia ilyen értelmű rezolúciót fogadott el.

Nagyszerű küzdelem a tuberkolózis ellen az, amelyről Philip P. Jakobs az amerikai National Association for the Study and Prevention of Tuberculosis titkára beszámol az egyesület 1911. évi működésének ismertetésében. E szerint az elmúlt évben az egyesület működésének harmadik évében nem kevesebbet, mint 72,500.000 koronát költöttek a tuberkolózis leküzdésére, 1910-ben ennél még valamivel többet és 1909-ben 40 milliót, a három évben összesen 185 millió koronát. Ennek a hatalmas összegnek mintegy háromnegyed része szanatóriumokra és kórházakra lett elkölve, amelyek a tudomány mai tapasztalatai szerint leghatékonyabb, de egyszersmint legköltségesebb eszközök a tuberkolózis elleni küzdelemben. Két és fél milliót az „open air” iskolák emésztettek föl. Ennek a nagyszabású munkálkodásnak meg is lett az elismerése a nagyközönség körében, mert a közadakozás csak úgy ontja a pénzt az egyesület rendelkezésére. A 72 és fél millióból, amit tavaly elköltek, ötvenötöt adott a közönség és minden jel arra mutat, hogy az így befolyó összeg folyton szaporodni fog. Szükség is van rá, hogy szaporodjék, mert a jelentés szerint még állandóan 200-300 ezer tuberkulotikus beteg van magára hagyatva az államban és évente 250-500 millió koronára volna szükség, hogy tökéletes legyen a védekezés és megvalósítható legyen a kitűzött cél, amelyről már múlt évi 19-ik számunkban említést tettünk, hogy t. i. 1915-ben ne legyen többé tuberkulózis az Egyesült-Államokban.

Új módszer az ünnepek munkavesztesége ellen.

Annak idejében megírtuk, hogy a pápa egy körlevélben felhívta a püspököket, hogy igyekezzenek csökkenteni az ünnepnapok számát, amelyek néhol szinte az esztendő felét vonják el a termelő munka elől. A pápának ezt az intézkedését a munkások épenséggel nem fogadták rokonszenvesen, mert pihe-nő napjaikat, melyekhez életükön keresztül hozzászoktak nem akarják feláldozni. Így majdnem mindenütt minden a régiben maradt.

Egy nagy osztrák műszaki gyár az ünnepek által okozott zavarokat most új és igen sikerültnek látszó kombinációval akarja csökkenteni.

Az eddig rendszer tudvalevőleg az, hogy a gyárak munkája vasárnap egész nap és szombaton délután is szünetel, továbbá a hétköznapra eső ünnepek délutánján. Az ilyen ünnep a hetet két munkaszakra osztotta, úgy, hogy az üzemet egy héten belül kétszer kellett megindítani. Csakhogy a második munkaszak csak másfél napig vagy épenséggel csak egy fél na-

pig tartott, ha az ünnep csütörtökre, illetve pénteki napra esett.

Az említett gyár most – a munkásokkal való megegyezés alapján – úgy rendelkezett, hogy a hétköznapra eső ünnepnapon egész nap tart a munka, de a munkások ilyen héten, amikor elesnek egy fél ünnepnapról szombaton egész nap szabaddok lesznek. Ilyenformán az ünnepnapos héten a munka hétfő reggeltől péntek estig megszakítás nélkül folyik, de a hét végén a munkások két napi szabadságot élveznek, amiben most csak sátoros ünnepeken van részük.

Az ausztráliai munkáspárt programját közli

Frank Fött a Westminster Review-ban. Érdekesnek tartjuk e program néhány pontját bemutatni annak a jellemzésére, hogy mennyire nem az európai sablonok szerint politizál az ausztráliai munkáspárt. Követeli a fajtisztaság megőrzését és e célból a színes faj bevándorlásának abszolút tilalmát és a nem kívánatos fehér bevándorlók visszautasítását. Követeli a nemzeti és birodalmi védelem politikájának előmozdítását, beleértve a hadi tengerészet nagyarányú fejlesztését, továbbá minden alkalmas fizikumú polgárnak a hadsereg céljaira való begyakorlását. Magas védvámot követel az idegenből hozott cikkek ellen, a brit termékeknek adandó kedvezmények mellett és pedig abból a célból, hogy a magas vámok őrizzék a magas munkabéreket és a kedvező munkafeltételeket. Módozatok keresendők arra, hogy a kormány a váموkat az illető árucikkek iparában a tisztességes munkabérek (fair wage) fizetésétől tehesse függővé, hogy aki nem fizet kellő munkabéreket, ne élvezhesse a védővám oltalmát. A földbirtok tekintetében követeli a párt a még szüzén fekvő nagyterjedésű földek feltörését és telepítését, végső ideálként az összes földbirtokok a fennálló jogok sérelme nélkül való államosítását jelölve meg. Bizonyítékul szolgálhatnak e programpontok annak a különben senki által sem tagadott tételnek az igazolására, hogy valamely radikális párt jó programot csak az illető ország speciális viszonyainak figyelembe vételével szerkeszthet, nem pedig egészen más viszonyok között megállapított, sőt talán tudományosan is körültámogatott tételek akceptálásával.

A gázművek gazdasági jelentőségéről két kimerítő mii jelent meg mostanában a német könyvpiacra. Az egyik: Schnabel-Kühn Die Steinkohlen-gasindustrie in Deutschland in ihrer Bedeutung für die Volkswirtschaft und das moderne Städteleben (München, R. Oldenburg); a másik: Die wirtschaftliche Bedeutung der deutschen Gaswerke (ugyananál a kiadónál). Mikor a villanyvilágítás rohamosan terjedni kezdett, nem átallozták sokan a gázművek korai pusztulását megijósolni. Azonban e jóslatok nem váltak be. A gázművek jelentősége nemcsak, hogy nem csökkent, hanem folyton-folyvást emelkedik. Az első gázművet Németországban 1826-ban honosították meg, 1908-ig 1647-re rúgott már számuk, évi termelésük 1,800.000 m³-re rúgott. Eleinte a magántőke lett úrrá a gázművek felett, újabban azonban a magánvállalkozást mindinkább kiszorítja a községi üzem. A hatvanas évek elején a gázgyáraknak csak negyedrésze volt városi kézen, 1908-ban már két harmadrészüket. A gyárak fokozódó munkás-beállítása egyben a sztrájk veszedelmét is fokozta, amely körülmény a munkabérek emelkedésére vezetett. A gázgyárak jelentősége a városokra abban áll, hogy ellátják a közvilágítást, melléktermékeikkel (kátrány stb.) hozzájárulnak a városok

portalanításához, olcsó fűtési anyagot (kokszt, fűtésre szolgáló gázt) és motorikus erőt szolgáltatnak. A gázgyárak fokozódó jelentőségét egyebek közt az a körülmény is bizonyítja, hogy 1900-tól 1908-ig 712 új gázgyár keletkezett Németországban. Ez körülbelül Schnabel-Kühn művének gondolatmenete. Geitmann inkább a dolog technikai oldalát vizsgálja. A gázművek technikai fejlődése ma már odáig jutott, hogy egy munkásra napi 20.000 m³ gázfejlesztés esik, aminek következtében a gázművek is mindinkább függetlenítik magukat a munkásoktól. A gáz előállítására aránylag kevés költséggel jár: 100 kg. retortába dobott szénből 70 kg. kokszt és 5 kg. kátrány marad. Ha tekintetbe vesszük, hogy ily mennyiségnél 20 kg. kokszt kell a fűtésre, akkor még mindig 50 kg. kokszt marad az eladásra. A kokszt kedvezőtlen értékesítési viszonyai a vízgáz előállítását tolták előtérbe. A vízgáz gyöngébb mint a széngáz, ezt a hátrányát kőolajjal és benzinnel való keverés által akarják ellensúlyozni. A vízgáz fejlesztése tehát csak ott fizetődik ki, ahol olcsó a kőolaj. A gázhasználat elterjedését újabban nagyon elősegíti a sajtolt gáz előállítása, mely a legnagyobb fokú világosságot terjeszti. A gázgyárak tarifa politikáját illetőleg azt óhajtja a szerző, hogy ipari célokra olcsóbban szállítsák a gázt, hogy sikeresen megállják a konkurrenciát a villany gyárakkal szemben. Ipari használatra egyébként a gáz sok esetben alkalmasabb, mint a villany, ami abból is kitűnik, hogy a villanygyárak közül 1500 még a költségeit sem tudta fedezni, míg a gázgyárak 75 millió márka nyereséggel zárták le üzleti éveiket és 10 százalékos rentabilitást értek el. Végül is arra az eredményre jut Geitmann, hogy a villanyosművek konkurrenciája nemcsak, hogy nem ártott a gázműveknek, hanem ellenkezőleg: egyelőre nem sejtett kifejlődésre adta meg az impulzust. A községi gázüzemeket történelmileg megokoltnak tartja és nagy fejlődést jósol nekik.

Nyolcvan munkás a szegedi Winter-féle kefégyárban sztrájkba lépett. A gyárban, – a mint a Népszava írja – a munkások ütlegetése sem ritka, és a munkások munkaerejének kizsákmányolása páratlan a magyar gyáripar történetében. A munkaidő napi 12 óra, a heti kereset pedig csak négy munkáénál éri el a 20 koronát.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: **dr. Halász Frigyes,**

az Országos munkásbetegsegélyező és balesetbiztosító-pénztár s. titkára,

A munkásbiztosítási joggyakorlat

A felső bíróságok és hatóságok munkásbiztosítási ügyekben hozott elvi jelentőségű határozatainak tára. 1908-1911. A kereskedelemügyi miniszter felhatalmazása alapján a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal megbízásából összegyűjtötte, a törvény §-aihoz csoportosította, utalásokkal és mutatókkal ellátta dr. Schulcz Ágost miniszteri osztálytanácsos, bíró.

Ezen a címen 994 lapra terjedő munka hagyta el a napokban a sajtót. Olyan munka, amelyről bizton megállapíthatjuk, hogy nélkülözhetlen forrásmű lesz mindazok részére, akik a hazai munkásbiztosítási joggyakorlattal bármely irányban is behatóbban megismerkedni kíváncsoznak.

Eddig a hazai munkásbiztosítási joggyakorlatnak az országos pénztár évi jelentéseiben történt be-

cses összegyűjtése. Ez a gyűjtés azonban mindig csak a jelentés évének anyagát ölelte fel, míg *dr. Schulcz Ágost* könyve 4 év teljes anyagát állítja törvényszakszonként egymás mellé. Reméljük, hogy *dr. Schulcz* művének időszakonként folytatása lesz, azért továbbra is szükséges, hogy az országos pénztár évi jelentése az illető óv judikatúrájára kiterjeszkedjék, egyrészt azért, mert az országos pénztár helyi szerveinek működését irányítani lévén hivatva, nem várhat 4-5 évig, míg a jelenlegihez hasonló nagy munka létrejöhet, hanem a legújabb kialakult joggyakorlatot alkalmazkodás végett legalább is évenként közölnie kell helyi szerveivel, másrészt az országos pénztár évi jelentéseinek vonatkozó része arra is hivatva van, hogy magyarázattal kísérelje a judikatúrát és postulátumokat állítson fel, melyek megismerése a jogalkalmazó bíróságokra is fontossággal bír.

Az országos pénztárnak időszak tájékoztatása mellett az állandó forrásmű jelentőségével bír *dr. Schulcz* munkája. Nem a kézikönyvek kivonatossan magyarázó módján, hanem a törvénynek és ezt követően a munkásbiztosítási perrendtartásnak is a gyakorlatban alkalmazásba jutott minden §-ához a fejtegetés egész terjedelmében közli az illető bíróság, illetőleg bíraskodási jogkörrel felruházott hatóság (miniszter) ítéletét, mindamelllett azzal a gazdaságos eljárással, hogy az egy helyen már közölt határozatra a más helyen is szükségessé vált hivatkozás esetén csak utalás történik.

Azok számára, akik tudják, hogy a munkásbiztosításnak ma mennyire messzeágazó kihatásai vannak egyéb jogterületekre is, szinte felesleges jellemezni ennek a gyűjteményes munkának nagy jelentőségét. Az alkalmazottak jogviszonyaira, a magánjogi baleseti kártalanítási jogra, a kihágási jogra és jelesül a kihágást eljárásra, de elsősorban magának a munkásbiztosításnak elméletileg még meg nem állapodott fogalmaira vetnek világot e rendszeresen egybegyűjtött határozatok, amelyek tükröképei a szociális irányban átalakuló mai társadalom jelenségeinek.

Tükröképei pedig annyiban is, amennyiben a közölt határozatokból csaknem kivétel nélkül megállapítható, hogy azok, akik hozták, tudatosan igyekeztek kapcsolatot teremteni a múltból fenmaradt jogelvek és a jelenlegi életviszonyok követelményei között. Megelégedettséggel, sőt örömmel mutathatunk ebben a tekintetben az állami munkásbiztosítási hivatal bírói tanácsainak joggyakorlatára, a Curiának és a Közigazgatási bíróságnak nem egy igazán magasra emelkedő Ítéletére. Az állami munkásbiztosítási hivatal biztosítási tanácsainak gyakorlatában már inkább akadnak olyan határozatok, amelyek némi alapot adnak annak a parlamentben elhangzott vádnak, hogy az állami munkásbiztosítási hivatal gyakorlata itt-ott betűragásban jelentkezik. Elég itt a hivatal biztosítási tanácsainak 11., 12., 14., 15., 17. sz. elvi határozataira reámutatni.

Dr. Schulcz kötetében tanulságot talál és útbaigazításhoz jut nem egy kétkedő. De ama szoros kapcsolat következtében, amely a munkásbiztosítási jogot az általános ipari joghoz fűzi, sok olyan fogalom és jogviszony is itt várja tisztázását, amely az ipari szakbíráskodás sajnálatos hiányában eddig nálunk úgyszólván teljesen megmunkálatlan jogterület.

Ha pedig már oly sokat beszélnek a munkásbiztosítási törvény módosításáról, mi azt hisszük, jobb előkészítője ennek alig lehet, mint a judicatura szakszerű összegyűjtése és közzététele. Ebből az okból is és azért, mert már a törvény végrehajtásának kezdeti szakán, ily nagy anyag gyűlt össze, indokolt az a várakozás, hogy az első kötetnek időközönként folytatása is lesz.

Megnyugvással találkozhatik egyébként minden érdeklődő részéről az is, hogy a szerkesztést olyan hivatásos bírő végzi, aki nemcsak jelenlegi hivatali állásának megjelölése, hanem a rendes bírósági érdemes múltjában rejlő biztosítékok alapján is kiválóan hivatott erre a feladatra.

Végül nem mulaszthatjuk el, hogy reá ne mutasunk a munkának arra a rendkívül érdekes részére is, amely a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal által elbírált azoknak a pereknek adatait foglalja táblázatba, amelyekben a munkaképesség csökkenésének foka is bírői döntés tárgyául szolgált. A táblázat 108 esetet foglal magában. És mindjárt alkalmat ad annak megállapítására, hogy mennyire *elfogultak azok a nagyhangú urak, akik a magyar ipar romlását, a balesetbiztosítás összeomlását jósolják azon az alapon, hogy az országos pénztár kártalanítási eljárásában a munkaadókkal a munkások is résztvesznek, sőt paritáson vesznek részt.*

Az említett táblázat, amely az állami munkásbiztosítási hivatal idevonatkozó teljes joganyagát fellelteni látszik, azt mutatja, hogy *csak két olyan eset volt, amelyben a legfelsőbb bíróság a munkaképesség csökkenés fokát kisebbre tette, mint az országos pénztár.* Minden más esetben legalább is annyiban, gyakran még magasabb mértékben állapította azt meg a munkásbiztosítási hivatal.

Íme, itt látjuk az egyik nyomatékos választ arra a kérdésre, hogy csakugyan oly nagyon indokolt volna-e a munkások visszaszorítása és a paritás megszüntetése a balesetbiztosításban.

Egy példa a sok közül, amely megerősíti azt az álláspontot, hogy ne nyúljunk a törvényhez, amíg hatásait a végrehajtás eredményeiből nem ismerjük. Hogy megismerjük, erre kellenek az ily értékes munkák, mint amit dr. Schulcz Ágost végzett. X.

A minisztertanácsi határozat nem mentesít a biztosítás alól. Lapunk tavalyi 9. számában közöltük, hogy az iparhatóság és a járásbíróság egyaránt azon álláspontra helyezkedtek az Országos Pénztár által a kir. kincstár ellen indított perben, hogy a minisztertanácsnak az állami alkalmazottak biztosítására vonatkozó 4616/910. sz. rendelete visszaható hatálylallyal nem bír s így a kincstár az állami alkalmazottak után a járulékokat 1910. augusztus 10-ig megfizetni köteles. Legutóbb a budapesti törvényszék is helybenhagyta ezt az Ítéletet. Ennek hatása alatt újabb tárgyalások indultak meg az államkincstár és az Országos Pénztár között, melyek során a fenforgó összes vitás anyagi kérdéseknek a rendezése remélhető olyképen, hogy az államkincstár által eszközözendő befizetések útján az Országos Pénztárnak eddigi összes hiánya eltűnik.

Vége lesz munkáskórház! A törvényhozás a koronázás 40 éves jubileumának emlékére már 1907-ben elhatározta egy nagyszabású munkáskórház létesítését. Öt év alatt azonban csupán odáig jutott a kórház ügye, hogy a kereskedelmi minisztérium a székesfővárossal tárgyalásokat folytatott alkalmas telek átengedése tárgyában. Legutóbb örvendetes közelségbe jutott a munkáskórház létesítésének időpontja. A kereskedelemügyi miniszter ugyanis közölte az állami munkásbiztosítási hivatal útján az országos pénztárral, hogy addig is, míg a munkáskórház felépíthető lesz, kész a budapesti Niedermann szanatóriumot kibérelni abból a célból, *hogy abban a munkáskórházat egyselőre 250 ágyval, berendezze.* Kérdést intézett egyúttal a kereskedelemügyi miniszter az országos pénztárhoz, vajjon ezen kórháznak saját kezelésbe való vételét elvállalni hajlandó-e s ez esetben a saját kezelésébe közvetlenül

kívánja-e venni a kórházat, avagy a budapesti ker. pénztárra kívánja-e azt bízni. Az országos pénztár igazgatósága a legnagyobb örömmel vállalta a kórház saját kezelésbe való vételét s egyúttal, tekintettel a T. 100. §-ának 5. pontjára, mely a kórházakról való gondoskodást az országos pénztár feladatává teszi, s tekintettel arra, hogy a kórház nemcsak a budapesti ker. pénztár, hanem a budapesti *vállalati* pénztárak, de részben a *vidéki* helyi szervek szükségletére is szolgál, s így közös intézménye lesz a helyi szerveknek, a közös intézmények fentartása pedig a törvény szelleme szerint az országos pénztár feladata, elhatározta, hogy a munkáskórházat nem bocsájtja a budapesti ker. pénztár fenhatósága alá, hanem azt közvetlenül saját maga fogja kezelni.

A Gyáriparosok Országos Szövetsége a balesetbiztosítás legsürgősebb feladatáról. A Gy. O. Sz. 1911. évi jelentése a szövetségnek a munkásbiztosítás körül kifejtett tevékenységéről beszámolva, a munkás balesetbiztosításról többek közt a következőket mondja: „A teljesítendő feladatoknak még csak a legkezdeten állunk és még számos felettebb fontos szervezési teendő lesz teljesítendő a gyáripari érdekek szempontjából a míg a balesetbiztosítási ágazat mind azon igényeknek megfelelően, amelyeket gyáriparunk ahhoz hozzáfűzni, illetőleg ez intézmény keretébe megvalósítani kíván. E feladatok között a legsürgősebb és ezért előkészítését már is megindítottuk: a balesetek elhárításának ügye, valamint a balesetek következményeinek csökkentése, amely utóbbi célt a már jövő évben létesítendő baleseti klinika útján reméljük megvalósíthatni, míg az előbbi praeventív intézkedések alkalmazását ama tapasztalások szerint kell szerveznünk, amelyek az egyes iparágakban a balesetek gyakorisága, azok okai és a balesetek által okozott költségek megoszlása tekintetében tehetők. Nyilvánvaló, hogy ha a balesetek keletkezését gátolhatjuk meg, illetőleg a balesetek előfordulását a gyáripar körében lehetőleg szűk körre szoríthatjuk, ami a jól szervezett praeventio útján kétségkívül lehetséges, továbbá ha az elkerülhetetlenül bekövetkező illetőleg el nem hárítható balesetek következményeit enyhítjük azáltal, hogy a helyesen alkalmazott rögtöni segély és a baleseti sérülések helyes orvosi kezelése útján arra törekszünk, hogy a baleseti sérülésekből kifolyólag a munkások ne váljanak keresetképtelen nyomorékokká, úgy ezekkel a célszavakkal végeredményben a baleseti költségterhek igen lényeges csökkentését érhetjük el és így megvalósíthatjuk azt az eszményt, amely a balesetbiztosítási intézményre nézve kell, hogy szemünk előtt lebegjen és amely szerint a legjobb balesetbiztosítás az, amely maguknak a baleseteknek keletkezését és így tehát súlyos következményeit is megakadályozni képes.”

Mely munkaadók részesülnek a T. 37. §-ában megjelölt baleseti díjfizetés kedvezményében? Az állami munkásbiztosítási hivatal biztosítási tanácsa f. évi március hó 15-én hozott 18. sz. e. Ív-i határozatával úgy döntött, hogy azon kérdés elbírálásánál, vajjon valamely munkaadó rendszerint ötnél több alkalmazottat foglalkoztat-e, csakis a balesetbiztosítási kötelezettség alá eső üzemeiben alkalmazottak vehetők számításba, a csak betegség esetére biztosítottak azonban ezen kérdés elbírálásánál figyelembe nem jönnek.

Ezen döntvény szerint tehát a 30-40 alkalmazottal bíró nagykereskedő, kinek az üzleté-

tol építkezéssel különváltan valamely balesetbiztosítási kötelezettség alá eső üzeme van, melyben ötnél kevesebb alkalmazottat foglalkoztat, – nem a költségfelosztásban vesz részt, hanem a T. 37. §-a szerinti díjat fizet. A mezőgazdasági, tehát betegség esetére való biztosítás alá sem eső foglalkozást űző munkaadó, ki százakra menő alkalmazott sereggel dolgozik, ötnél többet nem foglalkoztató balesetbiztosítási kötelezettség alá eső üzeme, pld. szeszgyára – után, ugyancsak balesetbiztosítási díjat fizet. A nagykereskedő, kinek gépkocsija van, úgyszintén a mezőgazda, három korona balesetbiztosítási díjat fizetnek a gépkocsinál alkalmazottak után, a gyáros gépkocsi üzeme azonban a költségfelosztás útján reá eső járulékkal rovatik meg.

Véleményünk szerint a biztosítási tanács 18. sz. elvi határozata nem felel meg az 1907 : XIX. t.-c. intentionának. A három korona évi balesetbiztosítási díj fizetésre vonatkozó kedvezményt ugyanis, épen úgy mint a T. 25. §-ában foglalt 2 százalékos járulékfizetési kedvezményt, a képviselőház tárgyalásából, a képviselőház munkásügyi bizottságának jelentéséből és a törvény indoklásából kivehetőleg csakis a „kisiparosoknak” kívánta a törvényhozás megadni és kisiparosnak csak azt a közgazdasági fogalmak szerint is kisiparosnak (kézműiparos) minősítendő iparost kívánta tekinteni, ki ipari munkaadói minőségében ötnél több alkalmazottat rendszerint nem foglalkoztat. Ebből következik, hogy nem részesülhetnek a 3 korona baleseti díjfizetés kedvezményében olyan munkaadók, 1. kik nem tartoznak kisiparosok társadalmi osztályához, (tehát intézetek, egyletek, kórházak, mezőgazdák stb.) 2. de olyan, a közgazdaságtan fogalmait szerint még kisiparosoknak tekintendő munkaadók sem, kik ipari munkaadói minőségükben ötnél több alkalmazottat foglalkoztatnak, tekintet nélkül arra, hogy ezen alkalmazottaik egy vagy több üzemben vannak-e s hogy a balesetbiztosítási kötelezettség alá eső üzemben rendszerint ötnél kevesebb alkalmazott foglalkoztattatik-e. Egyébként utalunk az állami munkásbiztosítási hivatalnak 1908 október 16-án kelt 4629. sz. elintézésére (Munkásb. Közöny 1908. évf. 1319. old.) melyben még az állami munkásbiztosítási hivatal is azon az állásponton volt, hogy a T. 37. §-ában foglalt kedvezmény csakis a „kisiparosokat” illeti meg.

Ezen megállapítás helyességén nem változtat az a körülmény sem, hogy a „kedvezmény” gyanánt contemplant három koronás díjfizetés azon kisiparosokra, kiknek üzeme a felosztókírovó üzletágban az A), B) és C) veszélyességi osztályba, azon kisiparosokra pedig, kiknek üzeme a tökefedezeti üzletágban az A) és B) veszélyességi osztályba tartozik, eddig túlnyomó részben nem kedvezmény, hanem hátrány volt. (T. i. mint díjfizetők többet voltak kénytelenek fizetni, mintha a költségfedezésben, illetve a tökefedezésben vettek volna részt.) A C–O veszélyességi osztályba sorozott üzemekre nézve azonban kedvezményt jelentett a három koronás díjfizetés, s így a C–O veszélyességi osztályba tartozott, ötnél nem több alkalmazottat foglalkoztató, *nem kisiparosi üzemek fentartói* a díjfizetők közé való besorozásuk folytán a költségfelosztásban, illetve a tökefedezésben résztvevő érde-

kelttség kárára oly kedvezményben részesülnek, melyet a törvényhozás nekik nem kívánt megadni.

Színészek és színházi zenekari tagok biztosításának rendezése. Ismeretesek azon bonyodalmak, melyeket a színházi művészi személyzet biztosítása körül a hatóságoknak ellentétes döntései hoztak létre. Ez a kérdés most remélhetőleg véglegesen megnyugtató megoldást nyer. Az Országos Színészegyesület és az Országos Pénztár kiküldöttei között ugyanis megállapodás jött létre az iránt, hogy a színházgatók 1912 május hó 1-étől kezdve a színházi művészi személyzet tagjait az egész országban bejelenteni a pénztárba. A létrejött megállapodás azonban még az Országos Színészegyesület tanácsa és az Országos Pénztár igazgatósága elé terjesztetik elfogadás végett.

A régóta vajdó és sok bajt okozott kérdés így módon várható megoldása szerencsésnek mondható. A színházi művészi személyzet biztosítási kötelezettségének kérdésében hozott ellentétes hatósági döntések (különösen a kereskedelemügyi m. kir. miniszter állásfoglalása) folytán a biztosítási kötelezettség eddig objektive vitás volt, s ez az 1907 : XIX. t.-c. 1. §-a 2. pontjának a színházi művészi személyzetre vonatkozó végrehajtását eddig megakadályozta. Miután most már maguk a biztosítás alá kerülő érdekelték jönnek segítségére az Országos Pénztárnak, a biztosítás keresztülvitelében, a törvény az ellentétes álláspontot elfoglaló s így kellő asszisztenciát nem nyújtó hatóságok közreműködésének mellőzésével 1912 május 1-étől minden irányban végrehajtatik.

Kolera mint üzemi baleset. Az újpesti kolerajárvány idejében a járványkórház egyik ápolónője a kolerás betegekkel való hivatásszerű érintkezés folytán ázsiai kolerában megbetegedett és meghalt. Az Országos Pénztár elnöksége az ápolónő halálát üzemi balesetnek minősítette s elrendelte hogy hozzátartozói megfelelő kártalanítására tétessék javaslat az igazgatóságnak, mivel a T. 3. §-ának 22. pontja értelmében a kórházban alkalmazottak balesetbiztosításra kötelezettek s mert az ápolónőn a fertőző betegeknek a kórházi szolgálattal járó ápolásából kifolyólag ütött ki a kolera, s így megbetegedése az ő kórházi alkalmazotti hivatásos munkájának volt a következménye.

Az Országos Pénztár fegyelmi szabályzatának értelmezése több tekintetben vitára adott okot a fegyelmi bizottság működésének során. Az állami munkásbiztosítási hivatal leirattal értesítette az országos pénztárt a vitás pontokra vonatkozó felfogásáról, úgy hogy ma a felmerült kételyek már tisztázva vannak. A vitás kérdések és azok eldöntése, – a melyek a helyi szervekre kiterjedő általános jelentőséggel bírnak, mivel a helyi szervek fegyelmi szabályzata alapján ugyanezek a viták mindenütt felmerülhetnek, – a következők:

1. A fegyelmi bizottságnak összes tagjai (választott és hivatalból résztvevő tagjai), avagy csupán a választott tagok kötelesek esküt tenni? (orsz. pt. fegy. szab. 22. §. 4. bek.) A kérdés úgy döntetett el, hogy a hivatalból véleményező tagok nem tesznek esküt, mivel ők az ítélethozatalban nem vesznek részt. Nem tesz esküt a fegyelmi bizottság jegyzője és előadója sem.

2. Az eskü *minden egyes fegyelmi ügyben újra* leteendő-e, avagy csak egyszer, a bizottság első megalakulásakor? – A kérdés oly képen tisztázott, hogy a tagoktól *tisztük egész tartamára csak egyszer* vétetik ki az eskü. (22. §. 4. bek.)

3. Megállapítást nyert, hogy *az eskü helyett fogadalom* is tehető. (22. §. 4. bek.)

4. Az, *aki valamely ügyben a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot vezette*, a 22. §. c. pontjában említett „közbenjáró” fogalma alá esik és ennélfogva az illető ügy fegyelmi bizottsági tárgyalásában a bizottság tagjaként *nem vehet részt*.

5. A fegyelmi bizottság ülésén a rendes tagokon kívül *nem kell* a rendes tagok esetleges helyettesítése céljából minden érdekeltségi körből (munkaadó és munkás igazgatósági tagok, tisztviselők) *egy-egy póttagnak is jelen lenni*, tehát nem az a rendszer alkalmazandó, a mi az esküdszéknél a pótesküdtékkel, mert az eddigi gyakorlati tapasztalatokkal ennek szüksége ma még nem igazolható és ennek bevezetése fölös megterhelésével járna az érdekelteknek (póttag költségei növelnék a fegyelmi eljárás költségeit) és a pénztártól fölösen vonna el munkaerőt.

A vállalati nyugdíjintézeti járulékok visszafizetése a vállalattól való kilépés esetén. Az összes napilapok közölték a Curiának 1912 február 29-én kelt 1911. G. 259. sz. ítéletét mely kimondotta, hogy a vállalati alkalmazottnak a vállalattól állásváltoztatás céljából történő kilépése esetén a vállalati nyugdíjintézetbe befizetett járulékaik az esetben is visszatérítendők, ha a nyugdíjintézet alapszabályai ezzel ellenkező rendelkezést tartalmaznak is. Az ítélet a modern szociális felfogás magaslatára emelkedve, bátor kézzel nyúl hozzá a vállalati nyugdíjintézetek alapszabályának a vállalati alkalmazottak állandó lekötését célzó ezen rendelkezéseikhez s megállapítja, hogy semmis a nyugdíjintézeti alapszabály azon rendelkezése, mely azt mondja ki, hogy az azzal a szabállyal megalkotott nyugdíjalaphoz befizetésekkel járuló egyesületi tagok ezeket a befizetéseket részben vagy egészben elvesztik csakis abból az okból, mert alkalmaztatásuk helyét változtatják. Ez az intézkedés ugyanis egyfelől a saját takarékosággal gyűjtött vagyontól való önkéntes megfosztást jelenti, másfelől pedig azt, hogy a magánalkalmazott helyzetén csakis tetemes anyagi áldozat árán változtathatna.

A Curia ezen ítélete azonban csak azon az anti-szociális állapoton segít, hogy az állását változtató alkalmazott a járulékait elveszti. Azonban a vállalati nyugdíjintézet még akkor is kényszerhelyzetben tartja az alkalmazottat az állásváltoztatásnál, ha a járulékait vissza fizeti is. A kényszerhelyzet ugyanis abban áll, hogy az alkalmazott, ki hosszú éveken át gondoskodott a nyugdíjbiztosításáról, állásváltoztatás esetén a hosszú éveken át eszközölt biztosítását elveszti, s így újra kell kezdenie a biztosítást. Ezt az átkát a vállalati nyugdíjintézetnek megszüntetni csakis a nyugdíjbiztosításnak a vállalattól való kényszerű függetlenítése, a **k ö t e l e z ő n y u g d í j b i z t o s í t á s s z e r v e z é s e** útján lehet. Ha tehát haladást hozott is a Curia fent ismertett ítélete, azzal megelégednünk nem szabad, hanem kitérően kell követelnünk a kötelező nyugdíjbiztosítás behozatalát úgy, miként az Németországban és Ausztriában megvalósult.